

– Hakemli Makale –

ABDULLAH B. MUHAMMED EŞ-ŞEBRÂVÎ (ö. 1171/1758) VE EHLİ BEYT HAKKINDAKİ ŞİİRLERİ

Orhan İYİŞENYÜREK

Dr. Öğr. Gör., Necmettin Erbakan Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu

osenyurek@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9544-2781>

ÖZ

Ehli Beyt kavramı ile Hz. Peygamber'in ailesi, özellikle de soyunun kendileriyle devam ettiği torunları Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve onların soyundan gelenler kastedilmektedir. Ehli Beyt Hz. Peygamber'in soyu olması hasebiyle Müslümanlar tarafından hürmete layık kabul edilmiş ve onlar, Ehli Beyt'in hak ettiği sevgi ve saygıyı tarih boyunca göstermeye çalışmışlardır. Âlimler onların fazileti ve değeri hakkında eserler kaleme alırken edebiyatçılar da edebî ürünlerinde onları methetmişlerdir.

Ehli Beyt hakkında şiir söyleyen çok sayıda Arap şairden birisi de Abdullah b. Muhammed eş-Şebrâvî'dir. Osmanlı Mısır'ında doğup büyüyen şair yaşadığı çevreden etkilenmiş, Ehli Beyt hakkında şiir yazan ve kendilerine 'Aleviyye denilen edebî bir ortamda bulunmuştur.

Şairin Ehli Beyt hakkında nazmettiği şiirlerin temaları methiye, istiğâse (medet umma), tevessül (niyaz) gibi daha çok dini içerikli şiirlerde görülen konulardır.

Bu çalışmada eş-Şebrâvî'nin Ehli Beyt hakkındaki şiirlerinin muhtevası ve şekilsel özelliklerinin bir kısmı incelenerek onların edebî değerleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Ehli Beyt, eş-Şebrâvî, şiir, methiye, kalam

ABDULLAH B. MUHAMMAD AL-SHABRAWI AND HIS POEMS ABOUT AHL AL-BEYT

The term Ahl al-Bayt refers to the Prophet Muhammad's family, especially his grandsons Hassan and Hussein and their lineage. Since the Ahl al-Bayt is the lineage of the Prophet, they are considered "blessed" by the Muslims, showing them the due respect throughout history. The Muslim scholars composed works about their loftiness and value and the litterateurs praised in their literal works.

One of the Arab poets who composed poems about the Ahl al-Bayt is Abdullah bin Muhammad al-Shabrawi. He, born and growing up in the Ottoman Egypt, was influenced by his milieu and lived in a literal circle of poets, who called themselves 'Alawiyya.

* Bu makale Orhan İyişenyürek'in Abdullah eş-Şebrâvî ve Şiiri başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

The poetry produced by this poet consists of such religious genres *madhiyya*, *istighatha*, *tawassul*. This article is intended to discuss al-Shabrawi's poetry about the Ahl al-Bayt, focusing on their contents, stylistic features and literal value.

Key Words: The Ahl al-Bayt, al-Shabrawi, poetry, eulogy.

Giriş

“Ev halkı” anlamına gelen Ehli Beyt (Ehlü'l-Beyt) terkihi genel olarak ev sahibiyle onun eşini, çocuklarını, torunları ve yakın akrabalarını kapsamına alır. Bu tabir, İslâmî dönemden itibaren günümüze kadar sadece Hz. Peygamber'in ailesi ve soyu manasına gelen bir terim olmuştur.

Hz. Peygamber'in yakınlarından kimlerin bu kavramın kapsamı içerisinde yer aldığı konusunda çeşitli görüşler vardır. Bu ihtilafın altında yatan sebepler arasında kavramın anlam ve fonksiyon itibarıyla çok yönlü bir yapıya sahip olması vardır. Hilafet meselesindeki çekişmeler sebebiyle de zaman zaman istismar edilen kavram, bazı gruplar tarafından farklı şekillere büründürülmüştür. Ayrıca kavramın kapsamı dînî, siyasî, sosyal, fikhî vb. bakış açılarına göre farklılıklar arz etmektedir.¹

Ehli Beyt kavramı edebî ürünlerde, kapsamından daha ziyade Hz. Peygamber'in soyunun ve bu soya mensup kişilerin, özellikle de yaşadığı hadiselerden dolayı Hz. Hüseyin'in değerleri, üstünlükleri, faziletleri vb. ahlâkî ve dînî hususiyetleri konu edilerek kullanılmıştır.

Arap edebiyatında Ehli Beyt'i metheden şiirler nazmeden pek çok şair mevcuttur. Hz. Peygamber sebebiyle Müslümanlar tarafından azami saygı gören Ehli Beyt, şairler tarafından da gereken ilgiyi görmüş ve onlar hakkında methiye, tevessül (yakarış) ve istiğâse (yardım isteme) temalı şiirler söylenmiştir. Ehli Beyt'in içerisinde din büyüklerinin bulunmasının yanı sıra, Hz. Hüseyin'in ve ailesinin acıklı bir şekilde şehit edilmeleri de onlar hakkında duyguların coşmasına sebep olmuş ve bu konuda hayli edebî malzeme ortaya çıkmıştır.

Müslümanlar tarafından, Ehli Beyt büyüklerini siyasi rakip gören Emevî hanedanına mensup birkaç halife ya da devlet ricali haricinde, İslam âleminin tamamında ve her dönemde Ehli Beyt'e saygı duyulmuştur. Onların yaşadıkları yerlere ve türbelerine Müslümanlar tarafından önem atfedilmiş, bu mekânların bulunduğu yerlerde yaşayan Müslümanların sosyal ve kültürel yapısının oluşmasında, Ehli Beyt'in hatıralarını canlı tutan mekânların farklı derecelerde katkısı olmuştur.

¹ Varol, M. Bahauddin, *Ehli Beyt*, Yediveren, 1. Bs. Konya, 2004, s. 16.

Ehli Beyt'e hürmet ve muhabbet, farklı dillerde çeşitli dini ve edebi eserlerin ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Bu konuda hem ilmi hem de edebi eser veren âlimlerden birisi de Abdullah b. Muhammed eş-Şebrâvî'dir. Âlim ve şair olan eş-Şebrâvî Mısırlı'dır ve Ezher'de yöneticilik yapmıştır.²

Mısır, Arap dünyasının önemli kültür merkezlerinden birisidir. Köklü bir tarihe sahip olan ülke Müslümanlar tarafından ele geçirildikten sonra da bu birikimini korumaya ve geliştirmeye devam etmiş nihayet Fâtımîler döneminde kurulan, Memlûkler ve Osmanlılar döneminde gelişimini sürdüren Ezher üniversitesi İslam dünyasında önemli bir ilim ve kültür merkezi kabul edilmiştir.³

Ehli Beyt sevgisinin Mısır'da âlimler ve edipler arasında daha canlı kalmasında Şiilik mezhebine mensup bir hanedan olan Fâtımîler'in Mısır'ı onlarca sene yönetmesinin bir miktar etkisi olabilir. Bundan daha da etkili somut bir yapı olarak Mısırlı Müslümanların gözünün önünde duran Kahire'deki Meşhed-i Hüseyin'dir. Burada Hz. Hüseyin'in başının metfun olduğu rivayet edilmektedir.⁴ Bu türbe ve yanındaki cami Müslümanların ilgisine mazhar olmuş ülkenin dini, sosyal ve kültürel yapısını etkilemiştir.

Mısır'da özellikle Osmanlılar döneminde daha da canlılık kazanan tarikatlar da çeşitli dini ve edebi çevrelerin oluşmasına katkı sağlamışlardır. Aleviyye, Bekriyye gibi tarikatlar dini gruplar olmasının yanı sıra başta şiir olmak üzere edebi ve dini ürünler de ortaya koymuşlardır⁵. Osmanlı Mısır'ında bu tür çevrelere mensup onlarca şairden söz edilebilir. Bu şairlerden birisi de çalışmada Ehli Beyt şiirleri incelenecek olan eş-Şebrâvî'dir.

1. Abdullah b. Muhammed eş-Şebrâvî'nin Hayatı

Hem ilmî hem de edebî yönü olan, bununla birlikte siyasi ve sosyal görevleri almaktan da geri durmayan eş-Şebrâvî'nin hayatı çeşitli başlıklar altında değerlendirilecektir:

1.1. Kimliği ve Kişiliği

² el-Cebertî, Abdurrahman b. Hasan Burhanuddin, *Târîhu 'Acâibi'l-Âsâr fi't-Terâcim ve'l-Ahbâr*, Dâru'l-Kutubi'l-Mişiyye, Mısır, 1998, I, 348; Ömer Rıza Keşhâle, *Mu'cemu'l-Müellifin Terâcimu Muşannifil-Kutubi'l-'Arabiyye*, II, 283, Muessesetu'r-Risâle, 1. b. Beyrût, 1993.

³ Saîd Abdülfettâh Âşûr, "Ezher", *DİA*, İstanbul, 1995, X, 59-61.

⁴ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, Mektebetu'l-Me'ârif, Beyrut, 1992, VIII, 204.

⁵ Ayrıntılı bir malumat ve örnek şiirler için bkz. Kîlânî, Muhammed Seyyid, *el-Edebu'l-Mişi'ri fi Zıllil-Hukmi'l-Uşmânî*, Dâru'l-Fercânî, Kahire, Trablus, Londra, 1984, s. 70-171.

Abdullah b. Muhammed eş-Şebrâvî 1091–1171/1680–1758 yılları arasında Mısır’da yaşamış Ezher şeyhlerinden ilim ehli bir şairdir. Tam adı Ebu Muhammed Cemâlüddîn Abdullah b. Muhammed b. ‘Âmir b. Şerefüddîn eş-Şebrâvî el-Kâhîrî eş-Şâfi’î el-Ezherî’dir. Kahire’de doğmuştur. eş-Şebrâvî nisbesi dedesinin doğduğu köy olan Mısır’ın Menûfiye vilayetindeki eş-Şebrâ’dan gelmektedir.⁶

Köken olarak kırsal kesimde yaşayan fakir bir aileye mensup olmasına rağmen Ezher’e katılıp ilmi sayesinde Ezher şeyhliğine kadar yükselmiştir.⁷ Kamuoyunu etkileyen, toplum nezdinde saygınlığı olan ve ilim sahibi bir şahsiyet olarak resmî makamlarca da saygı gösterilen eş-Şebrâvî, Kahire’de saygın bir hane tesis edebilmiştir.⁸

eş-Şebrâvî, İbrahim b. Musa el-Feyyûmî el-Mâlikî’nin 1137/1724’te vefatından sonra, aynı tarihte, 7. Ezher şeyhi olarak vazifelendirilmiştir. Bu görev eş-Şebrâvî’nin 1171/1758’de vefatına kadar yaklaşık 34 yıl devam etmiştir. Böylece Ezher’in en uzun süre görev yapan şeyhi eş-Şebrâvî olmuştur. Bu tayinle Ezher şeyhliği uzun bir aradan sonra Mâlikîlerden Şâfi’îlere geçmiştir ve 1817 yılına kadar da Şâfi’î âlimlerde kalmıştır.⁹

eş-Şebrâvî Mısır valileri ile iyi ilişkiler kuran şairlerdendir. Ezher şeyhi olmasının da etkisiyle valilerin meclislerinde bulunmuş, valiler de çeşitli hediyelerle kendisini taltif etmişler ve ona saygı göstermişlerdir.¹⁰ Şairin, sadece valilerin yanında değil yönetim kadrosu ve Mısır emirleri nezdinde de büyük bir itibar ve saygınlığı olmuştur. O, yöneticilerle görüşmelerinde sözü dinlenen, talebi geri çevrilmeyen ve şefaati kabul edilen bir kişi olarak kabul edilmiştir. eş-Şebrâvî’nin kişiliği sayesinde ilim ehli insanlar, halk ve yöneticiler nezdinde büyük bir makam ve saygınlık kazanmışlardır. Yöneticiler eş-Şebrâvî’nin değerini bilmişler, ilmini takdir etmişler, faziletini anmışlar ve

⁶ez-Zebîdî, Muhammed Murtaza el-Hüseynî, *Tâcu’l-Arûs min Cevâhiri’l-Kâmûs*, thk. Mustafa Hicâzî, Kuveyt, 1998, XII, 129, “şbr” md.

⁷Hanna, Nelly, *Şekâfetu’t-Tabakati’l-Vustâ fi Mişra’l-Uşmâniyye* (XVI-XVIII. yy.), çev. Raûf Abbâs, ed-Dâru’l-Mişriyyetu’l-Lübnâniyye, 2004, s. 172.

⁸Husâm Muhammed Abdulmu’tî, *Şeyhu’l-Câmi’î’l-Ezher fi’l-Aşri’l-Uşmâni*, 1538-1812, Mektebetu’l-İskenderiyye, İskenderiyye, 2015, s. 43, 61; Ceviz, Nurettin, *Osmanlılar Dönemi’nde Mısır’da Arap Edebiyatı (1517-1798)*, Basılmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Erzurum, 2002, s. 177.

⁹el-Cebertî, I, 348; Keĥhâle, Ömer Rıza, *Mu’cemu’l-Müellifin Terâcimu Muşannif’l-Kutubi’l-Arabiyye*, Muessesetu’r-Risâle, 1. b. Beyrût, 1993, II, 283.

¹⁰Kilânî, *el-Edebu’l-Mişri*, s. 236.

ona kıymetli hediyeler göndermişlerdir. Nitekim Vali Seyyid Abdullah Paşa, eş-Şebrâvî'den, Bedir Savaşı ile ilgili bir eser telif etmesini istemiştir.¹¹

eş-Şebrâvî'nin yazışma düzeyinde Osmanlı sultanı I. Mahmud'la da teması olmuştur. 1735 yılında padişah, Mısır valisi Bekir Paşa'ya maaşlar, ulûfeler ve Ezher'in bütçesi ile ilgili yeni düzenlemeler içeren bir emirname göndermiş, Mısır valisi de hemen Ezher ulemâsı ile bir toplantı yapmış ve konuyu görüşmüşlerdir. Toplantıda Ezher şeyhi eş-Şebrâvî ve diğer ileri gelen hocalar bulunmuşlardır. Emirname okununca Kâdî'l-Kudât bu emre uyulması gerektiğini ifade etmiş fakat Ezher hocaları bu emre itiraz etmişler ve çeşitli sıkıntılar yaşanacağını bildirmişlerdir. Neticede Padişah'a Ezherlilerin muhalefetini ve itiraz gerekçelerini bildiren bir rapor gönderilmesi konusunda anlaşmışlardır. Bu raporun hazırlanması işini Abdullah eş-Şebrâvî üstlenmiş ve bir risale hazırlanarak padişaha gönderilmiştir.¹²

eş-Şebrâvî 6 Zilhicce 1171 (11 Ağustos 1758) Perşembe günü, 80 yaşlarında Kahire'de vefat etmiştir. Cenaze namazı kalabalık bir cemaatle Ezher'de kılınmış ve Mücâvirîn (el-Çarâfe) Mezarlığı'na defnedilmiştir.¹³

1.2. İlmî ve Edebi Şahsiyeti

eş-Şebrâvî, ilim tahsiline dedesi ve babasıyla başlamıştır. Çocukluğunu Kur'ân-ı Kerîm'i ezberleyerek geçiren eş-Şebrâvî¹⁴, Ezher'e gidip pek çok hocadan da ilim tahsil etmiştir¹⁵. Kısa sürede zekâsının parlaklığıyla ön plana çıkan şair öğrencilere ders vermeye ve dersleri imla ettirmeye başlamıştır¹⁶.

Bir insanın hem ilmî yönden hem de edebî yönden başarılı olmasının mümkün olabileceğinin en iyi kanıtlarından birisi belki de eş-Şebrâvî'dir.

¹¹el-Cebertî, I, 349; Dayf, Şevkî, 'Aşru'd-Duvel ve'l-İmârât Mısr(Târîhu'l-Edebi'l-'Arabi),Dâru'l-Ma'ârif, 2. b. Kahire, 1990, s. 217; Eşref FevziSalih,Şuyûhu'l-Ezher, eş-Şeriketü'l-'Arabiyye li'n-Neşri ve't-Tevzî', tsz. s. 35, 38, 39; Hâfâcî, Muhammed Abdulmun'im, el-Ezher fî Elfi 'Âm, Mektebetü'l-Külliyeti'l-Ezheriyye, Kahire, 'Âlemü'l-Kutub, Beyrût, 2. b. 1988, I, 240; Çağrırcı, Mustafa, "Şebrâvî", DİA, İstanbul, 2010, XXXVIII, 396.

¹²el-Cebertî, I, 254, 255; Abdülcevâd Şâbir İsmail, Devru'l-Ezheri's-Siyasî fî Mısr ibbâne'l-Hukmî'l-'Usmânî, Mektebetü Vehbe, 1. b. Kahire, 1996, s. 20, 101-104.

¹³el-Cebertî, I, 349; el-Murâdî, Muhammed Halîl, Silku'd-Durer fî A'yâni'l-Karni's-Şâniye 'Aşer, Dâru İbn Hazm, Beyrût, 1988, III, 107; el-Kal'âvî, Mustafa b. Muhammed eş-Şafevî, Şafvetü'z-Zemân fî men Tevellâ 'alâ Mısr min Emîrin ve Sultân, thk. Muhammed Ömer Abdulaziz Ömer, Dâru'l-Marifeti'l-Cem'iyye, İskenderiyye, 2006, s. 257, 258; Keĥhâle, II, 283; Çağrırcı, "Şebrâvî", DİA, XXXVIII, 396.

¹⁴Dayf, 'Aşru'd-Duvel ve'l-İmârât Mısr, s. 217.

¹⁵Eşref FevziSalih,Şuyûhu'l-Ezher, s. 34.

¹⁶Dayf, 'Aşru'd-Duvel ve'l-İmârât Mısr, s. 217.

Çünkü o, döneminde saygın Şâfi'î mezhebi âlimlerinden biri, aynı zamanda da bir edîb ve bir şairdir.

Nazım ve nesirde usta bir edebiyatçı olduğu belirtilen¹⁷ eş-Şebrâvî küçüklüğünden itibaren şiir söylemeye meyli olan bir kişidir¹⁸. Şiirlerine ince ve duygusal bir üslup hâkimdir¹⁹. Kaliteli bir edebiyatçı olduğu açık olan eş-Şebrâvî ve onun çağdaşlarının şiirlerinde edebî hayatın hâlâ canlı olduğunu gösteren işaretler bulunmaktadır²⁰. Onun edebî soluğu, daha sonraları Mahmûd Sami Paşa el-Bârûdî (ö. 1904) ve onu takip edenlerin üslubunda ortaya çıkan yeni edebiyat hamlesinin ilk ışıkları, gerçek bir başlangıcı sayılabilir²¹.

eş-Şebrâvî'nin, önemli bir şahsın bir binanın inşaatını bitirmesi, büyüklere mersiye, Ramazan ayının bitmesi ve Mısır'a özlem gibi çeşitli münasebetlerle yazdığı kasideler edebî çevreler tarafından kabul görmüş ve emirlerin meclislerinde okunmuştur²².

Şiirlerinin bir kısmının, halk ve sanat çevreleri tarafından kabul görerek bestelenmiş olması²³ onun edebî yönden etkileyici ve duygusal bir üsluba sahip olduğunun göstergelerindedir. Hâlâ bazı ürünlerinin icra edilmesi şiirlerindeki güçlü lirizmin, kendinden sonraki nesilleri etkilediğinin apaçık kanıtlarından biridir.

Şairin mensup olduğu edebî çevre Aleviyye ekolüdür. Bu ekol Ehli Beyt ve onlara tabi olanların oluşturduğu bir çevredir. Osmanlı döneminde Ehli Beyt'e ait türbelerin onararak çevrelerinde çeşitli törenlerin düzenlenmesi ve halkın bu mekânlara rağbet göstermesi şairlerin Ehli Beyt'e methiye yazmalarına katkı sağlamış görünmektedir. Bu ekole mensup şairler Vefâiyye tarikatının şeyhleri etrafında toplanmış ve onları methetmişlerdir. Çünkü Vefâiyye tarikatının kurucusu Seyyid Muhammed Vefa (ö. 765/1363) Hz.

¹⁷ Ke'bâş, Fâris, *'Unvânu'l-Beyân ve Bustânu'l-Ezhân* (Abdullah eş-Şebrâvî), Mukaddime, 1. b. Dârü'l-Halîc, Ammân, s. 18.

¹⁸ Kîlânî, *el-Edebu'l-Mısrî*, s. 235; Ke'bâş, *'Unvânu'l-Beyân* (eş-Şebrâvî), Mukaddime, s. 12.

¹⁹ Eşref Fevzi Salih, *Şuyûhu'l-Ezher*, s. 37; Hafâcî, Muhammed Abdulmun'im, *el-Hayâtu'l-Edebiyye fî Mısr el-'Aşru'l-Memlûkî ve'l-'Uşmâni*, Mektebetü'l-Külliyâti'l-Ezheriyye, Kahire, 1984, s. 230; Ke'bâş, *'Unvânu'l-Beyân* (eş-Şebrâvî), Mukaddime, s. 14.

²⁰ Dayf, *'Aşru'd-Duvel ve'l-İmârât Mısr*, s. 219.

²¹ Eşref Fevzi Salih, *Şuyûhu'l-Ezher*, s. 37.

²² Hanna, Nelly, *Şekâfetu't-Tabakati'l-Vustâ fî Mısrâ'l-'Uşmâniyye*, s. 218.

²³ Kîlânî, *el-Edebu'l-Mısrî*, s. 236; Ke'bâş, *'Unvânu'l-Beyân* (eş-Şebrâvî), Mukaddime, s. 12. Bazı örnekler için bkz.

https://www.youtube.com/watch?v=VNItM_eGx4,
<https://www.youtube.com/watch?v=NEpmrooqNwI>,
<https://www.youtube.com/watch?v=2RWbB6vEDTk> (2018).

Ali'nin soyundan gelmektedir. eş-Şebrâvî'nin divanında hem Ehli Beyt'e hem de Vefâiyye şeyhi Abdülhâlîk b. Vefâ'ya methiyeler bulunmaktadır. eş-Şebrâvî'nin muasırı olan Abdullah el-İdkâvî (ö. 1184/1770) ve Murtażâ ez-Zebîdî (ö. 1205/1791) gibi şairler bu çevreye mensup şairlerdendir.²⁴

'Aleviyye ekolüne ait şairler tarafından pek çok şiir nazmedilmiştir. Bu şiirlerde Kur'ân-ı Kerîm ve hadislerden sıklıkla iktibasta bulunulduğu görülmektedir. Şairler Ehli Beyt'e tevessül ederek onların kerametleri sebebiyle umutlarının gerçekleşmesini, berekete nail olmayı ve onları methederek Hz. Peygamber'e yaklaşmayı hedeflemektedirler. Bazı şiirlerde Şii öğretileri yayma gayreti dikkati çekmektedir.²⁵

1.2.1. eş-Şebrâvî'nin Eserleri

eş-Şebrâvî, ilmî seviyesini ve çeşitli ilim dallarına vukûfiyetini ortaya koyan bazı eserler bırakmıştır. Bu eserler edebiyat, kelim, tarih, nahiv ve ahlâk alanındadır. eş-Şebrâvî'nin eserleri şunlardır:

1.2.1.1. Edebiyat

1. Menâihu'l-Elţâf fî Medâihi'l-Eşraf (Dîvân): Müellifin Ehli Beyt hakkındaki şiirlerini de ihtiva eden eseridir. Bu eser, adından da anlaşılacağı üzere çoğunlukla methiye, bunun yanında gazel, mersiye, dînî içerikli şiir, ihvaniyyât, tarih düşürme şiirleri vs.'den oluşan divandır. 89 sayfadan oluşan eserde 99 şiir yer almaktadır. Toplam beyit sayısı 1652'dir. Halk tarafından bilinen ve genel bir kabul gören divan, revilerine göre alfabetik olarak tertip edilmiştir. Eserin çeşitli baskıları yapılmıştır (Bulak 1282, 1293, 1302, 1306, 1314).²⁶ *Dîvân*, çeşitli notlar ilave edilerek Ahmed Ferîd el-Mezîdî tarafından tahkik edilmiştir (Beyrût, 2016). Muhakkik tarafından, duygu ve düşünceleri ifade etme yönüyle eşsiz bir divan olduğu, içinde bazı tarihi olaylara işaret

²⁴ Ceviz, *Osmanlılar Dönemi'nde Mısır'da Arap Edebiyatı*, s. 115-126.

²⁵ Kılânî, *el-Edebu'l-Mısrî*, s. 169.

²⁶ eş-Şebrâvî, Abdullah b. Muhammed b. 'Âmir el-Ezherî, (*Dîvân*) *Menâihu'l-Elţâf fî Medâihi'l-Eşraf*, Bulak, Mısır, 1282/1866; el-Cebertî, I, 349; Zeydân, Corcî, *Târîhu Âdâbi'l-Luğati'l-'Arabiyye*, not. Şevki Dayf, Dâru'l-Hilâl, Kahire, tsz. III, 297; Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyyetu'l-'Ârifin Esmâu'l-Müellifin ve Âşâru'l-Muşannifin*, Behiyye Matbaası (Maarif Vekâleti desteğiyle), İstanbul, 1951, I, 483; Serkîs, Yusuf İlyân, *Mu'cemu'l-Matbû'âti'l-'Arabiyye ve'l-Mu'arreb*, Matbaatu Serkîs, Mısır, 1928, I, 1098; Keĥhâle, II, 283; Brockelmann, Carl, *Geschichte der Arabischen Litteratur (GAL)*, Leiden, 1943, II, 363; GAL (*Supplementband*), Leiden, 1934, II, 391; ez-Zirikî, Hayreddin, *el-A'lâm li Eşheri'r-Ricâli ve'n-Nisâi mine'l-'Arabi ve'l-Musta'ribine ve'l-Musteşrikin*, Dâru'l-İlmi li'l-Melâyîn, 15. Baskı, Beyrût, 2002, IV, 274; Çağrırcı, "Şebrâvî", *DİA*, XXXVIII, 396.

edildiği (tarih düşürme şiirleri kastedilmektedir), divanın ahenkli bir biçimde güzel, hoş ve kolay ifadelerle dokunduğu ifade edilmiştir.²⁷

2. *Ḥamlu Zecel*: Zecel (Endülüs'te ortaya çıkan bir halk şiiri türü²⁸)'le ilgili bir eserdir. Bulak'ta (1290)²⁹ ve Mahmûdiyye matbaasında (1315)³⁰ basılmıştır.

3. *Nazmu Esmâi Buḥûr (Ebḥur)i'ş-Şi'r ve Eczâihâ*:³¹Aruz konusunda yazılmış bir eserdir. Yazma bir nüshası Hidiv Kütüphanesi'ndedir.

4. *el-Menhelu'l-Mevrûd fî Şerḥi Kaşîdeti'bni Mes'ûd*: ŞerîfAhmed b. Mesud el-Mekkî (ö. 1041/1631)'nin kasidesinin şerhidir.³²

5. *Nüzhetu'l-Ebşâr fî Reḳâiki'l-Eş'âr*:³³Şiir ve nesir karışımı bir eserdir. Paris'te de basılmıştır.

1.2.1.2. Kelam

1. *Şerḥu'ş-Şebrâvî ale'r-Risâleti'l-Vaz'ıyye*: Aḳudüddin el-Îcî (ö. 756/1355)'nin mantığa dair kısa risâlesinin şerhidir.³⁴

2. *el-İḳdu'l-Ferîd fî'stinbâti'l-Ḥaḳâik min Kelimâti't-Tevḥîd*:³⁵

3. *Telhîşu'l-'Aḳide*:³⁶

1.2.1.3. Ahlak

1. *'Unvânu'l-Beyân ve Bustânu'l-Ezhân ve Mecmûu Neşâih fî'l-Ḥikem*: Bir ahlâk ve nasihat kitabıdır. Maarif Nezareti tarafından okullarda okutulmak

²⁷el-MezîdîAhmed Ferîd, (Muhakkik), *Menâihu'l-Elṭâf fî Medâihî'l-Eşraf (Dîvânu'ş-Şebrâvî)*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrût, 2016,s. 3, 4, dpn. 1.

²⁸Yıldız, Musa, "Zecel", *DîA*, İstanbul, 2013, XLIV, 177.

²⁹Serkîs, I, 1098; Brockelmann, *GAL*, II, 363; Çağrıci, "Şebrâvî", *DîA*, XXXVIII, 396.

³⁰Ke'bâş, *'Unvânu'l-Beyân (eş-Şebrâvî)*, Mukaddime, s. 16.

³¹Zeydân, *Târîhu Âdâbi'l-Luġati'l-'Arabiyye*, III, 297; Brockelmann, *GAL*, II, 363; Çağrıci, "Şebrâvî", *DîA*, XXXVIII, 396.

³²Bağdatlı,*Hediyyetu'l-Ârifîn*, I, 483; Keḥḥâle, II, 283; Brockelmann, *GAL*, II, 363; el-Ḥabeşî,Abdullah Muhammed, *Câmi'ü'ş-Şurûḥve'l-Ḥavâşî (Mu'cem Şâmil li Esmâi'l-Kutubi'l-Meşrûḥa fî't-Turûḥi'l-İslâmi ve Beyâni Şurûḥihâ)*, el-Mecme'ü's-Sekâfi, Ebu Zabî, 2004,II, 1602; Çağrıci, "Şebrâvî", *DîA*, XXXVIII, 396.

³³Zeydân, *Târîhu Âdâbi'l-Luġati'l-'Arabiyye*, III, 297; Keḥḥâle, II, 283; Brockelmann, *GAL*, II, 363; *GAL (Supplementband)*, II, 391; Çağrıci, "Şebrâvî", *DîA*, XXXVIII, 396.

³⁴Bağdatlı,*Hediyyetu'l-Ârifîn*, 483; *İdâhu'l-Meknûn fî'z-Zeyli 'ala Keşfi'z-Zunûn 'an Esâmî'l-Kutubi ve'l-Funûn*, Behiyye Matbaası (Maarif Vekâleti desteğiyle), İstanbul, 1945, I, 566; el-Ḥabeşî, *Câmi'ü'ş-Şurûḥ ve'l-Ḥavâşî*, II, 1135; Çağrıci, "Şebrâvî", *DîA*, XXXVIII, 396.

³⁵Brockelmann, *GAL (Supplementband)*, II, 391; Çağrıci, "Şebrâvî", *DîA*, XXXVIII, 396.

³⁶Brockelmann, *GAL*, II, 363; Çağrıci, "Şebrâvî", *DîA*, XXXVIII, 396.

üzere 1290'da (1873) Matbaa-i Âmire'de basılmış³⁷, eserin başka baskıları da yapılmıştır (Kahire 1251, 1275, 1282, 1288, 1300, 1305, 1317; Bağdat 1257).³⁸

2. 'Arûsu'l-Âdâb ve Ferhatu'l-Elbâb: Ahlâkla ilgili bir eserdir. Leiden'de de basılmıştır.³⁹

3. el-İstiğâsetu's-Şebrâviyye:⁴⁰Gotha'da da basılmıştır.

1.2.1.4. İslam Tarihi

1. Şerhu's-Şadr bi Ğazveti Bedr: Bedir savaşı ile ilgili bir eserdir. Eserin çeşitli baskıları yapılmıştır. (Kahire 1297, 1303, 1305, 1315).⁴¹

2. Kitâbu'l-İthâf bi Hubbî'l-Eşrâf:⁴² Ehli Beyt hakkında bir eserdir. Kitabın çeşitli baskıları yapılmıştır (Kahire 1316, 1317, 1318; Kum, ts.).⁴³

1.2.1.5. Nahiv

1. el-Manzûmetu's-Şebrâviyye fi'n-Nahv:⁴⁴ Bir ders kitabı olup çeşitli baskıları yapılmıştır (Kahire 1276, 1296, 1297, 1303, 1314, 1323).

2. Esne'l-Meâtlib li Dirâyeti't-Ťâlib:⁴⁵ İrabla ilgili bir eserdir. Yazma bir nüshası Berlin Kütüphanesi'ndedir.

³⁷eş-Şebrâvî, 'Unvânü'l-Beyân, s. 144.

³⁸Zeydân, *Târîhu Âdâbi'l-Luğati'l-'Arabiyye*, III, 297; Bağdatlı, *Hediyetu'l-'Ârifîn*, I, 483; Serkîs, I, 1098; Brockelmann, *GAL*, II, 363; *GAL (Supplementband)*, II, 391; ez-Ziriklî, IV, 274; Keĥhâle, II, 283; Muhammed İsa Sâlihîyye, *el-Mu'cemu's-Şâmil li't-Turâsi'l-'Arabiyyi'l-Matbû'*, Kahire, 1993, III, 359; Çağrırcı, "Şebrâvî", *DİA*, XXXVIII, 396.

³⁹Zeydân, *Târîhu Âdâbi'l-Luğati'l-'Arabiyye*, III, 297; Brockelmann, *GAL*, II, 363; Çağrırcı, "Şebrâvî", *DİA*, XXXVIII, 396.

⁴⁰Zeydân, *Târîhu Âdâbi'l-Luğati'l-'Arabiyye*, III, 297; Brockelmann, *GAL*, II, 363; Çağrırcı, "Şebrâvî", *DİA*, XXXVIII, 396.

⁴¹Abdullah b. Muhammed eş-Şebrâvî, *Şerhu's-Şadr bi Ahbâri Ğazveti Bedr* (Murâce'a ve Takdim: 'Aṭiyye Mustafa), Keşîde, Mısır, 2010, Mukaddime (s., 29, 30), Takdim (s., 21-24) ve Muhteviyat (s., 173-176) bölümleri; el-Cebertî, I, 349; Zeydân, *Târîhu Âdâbi'l-Luğati'l-'Arabiyye*, III, 297; Bağdatlı, *Hediyetu'l-'Ârifîn*, I, 483; Serkîs, I, 1098; Keĥhâle, II, 283; Brockelmann, *GAL*, II, 363; *GAL (Supplementband)*, II, 391; ez-Ziriklî, IV, 274; Sâlihîyye, *el-Mu'cemu's-Şâmil*, III, 358; Çağrırcı, "Şebrâvî", *DİA*, XXXVIII, 396; el-Güreyrî, Sâmi, Mukaddime (*el-İthâf bi Hubbî'l-Eşrâf* (eş-Şebrâvî)), *Dâru'l-Kutubî'l-İslâmî*, 2002, s. 11.

⁴²Abdullah b. Muhammed eş-Şebrâvî, *el-İthâf bi Hubbî'l-Eşrâf*, thk. Sâmi el-Güreyrî, *Dâru'l-Kutubî'l-İslâmî*, 2002, s. 25; Keĥhâle, II, 283; Zeydân, *Târîhu Âdâbi'l-Luğati'l-'Arabiyye*, III, 297; Serkîs, I, 1098; Brockelmann, *GAL*, II, 363; *GAL (Supplementband)*, II, 391; Sâlihîyye, *el-Mu'cemu's-Şâmil*, III, 358.

⁴³el-Güreyrî, Mukaddime (*el-İthâf bi Hubbî'l-Eşrâf* (eş-Şebrâvî)), s. 11, 12; Çağrırcı, "Şebrâvî", *DİA*, XXXVIII, 396.

⁴⁴Keĥhâle, II, 283; Brockelmann, *GAL*, II, 363; *GAL (Supplementband)*, II, 391; Demirayak, Kenan, *Arap Edebiyatı Tarihi Osmanlı Dönemi Mısır ve Biladu's-Şam Bölgesi 922-1217/1516-1802*, 1. Baskı, Fenomen yayıncılık, Erzurum, 2015, s. 197, 200.

⁴⁵Zeydân, Corcî, Osmanlı Mısır, thk. Muhammed Harb, çev. Mustafa Özcan, Ark, 2015, İstanbul, s. 263, 264; Brockelmann, *GAL*, II, 363; *GAL (Supplementband)*, II, 391; Demirayak, *Arap Edebiyatı Tarihi Osmanlı Dönemi*, s. 197.

Zeydan bu eserler haricinde *Kitâbu'l-İstifhâmeti's-Şebrâviyye* (yazma bir nüshası Hidiv Kütüphanesi'nde) bir eserden daha bahsetmektedir. Fakat bu eserle ilgili herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.⁴⁶

1.2.1.6. Biyografi

1. Fehresetu Abdullah eş-Şebrâvî: eş-Şebrâvî'nin hocaları hakkında bilgi verdiği bir eserdir. Muhammed ez-Zâhî, Paris Millî Kütüphanesi'nde bulunan 2120 numaralı mecmua içindeki yazmasına dayanarak eseri el-Mevrid'de yayımlamıştır.⁴⁷

Yazdığı eserlerle eş-Şebrâvî'nin fıkıh ve usulü, kelim, hadis gibi ilim dallarında söz sahibi olduğu anlaşılmaktadır.

2. eş-Şebrâvî'nin Ehli Beyt Hakkındaki Şiirleri ve Muhtevası

Şairin eserinde Ehli Beyt ve o soydan gelen şerifler hakkında toplam 18 şiir yer almaktadır. Şair bu şiirlere çeşitli başlıklar atmıştır. Bu başlıklar incelendiğinde şiirlerin temasının başta methiye, istiğâse (yardım isteme), tevessül (niyaz ve yalvarma), tarih düşürme, mersiye ve teselli olduğu görülmektedir.

2.1. Methiye

Methiyeler bir kişiyi veya topluluğu, ya da bir varlığı övmek için yazılan şiirlerdir. Arap edebiyatında en çok işlenen konulardan biridir. Aslında medih konusu diğer bütün konuların temelinde yer almaktadır⁴⁸. Örneğin gazel türünün temelinde de medih vardır. Çünkü şair sevgiliyi çeşitli yönleriyle övmektedir.

Aslında bir medih şairi olan⁴⁹ eş-Şebrâvî'nin *Divan*'ında işlediği temel konulardan biri de medihtir. Zaten eserinin isminden de böyle olduğu anlaşılmaktadır. Şair yaşadığı dönemin ilim ehlini, tarikat ehlini, dostları, şerifleri, ilmi eserleri, valileri ve çeşitli görevlileri methettiği gibi, onun, tarihi şahsiyetlerden Hz. Hüseyin ve Ehli Beyt hakkında da methiyeleri vardır. Şairin methiyelerinin çoğunluğu, başta Peygamberimiz (s.a.v.) ve Ehli Beyt olmak üzere manevi yönden önemli görülen şahıslar hakkındadır. Bu durum onun atıyye, hediye, makam ve mevki gibi dünyevi saiklerle methiye yazmadığını göstermektedir.

⁴⁶ Zeydân, *Osmanlı Mısırı*, s. 263, 264.

⁴⁷ Brockelmann, *GAL*, II, 363; el-Kettânî, Abdulhay b. Abdulkebîr, *Fihrisu'l-Fehâris ve'l-Eşbât ve Mu'cemu'l-Me'âcim ve'l-Meşyahât ve'l-Muselselât*, thk. İhsân Abbas, Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 2. b. Beyrût, 1982, II, 1066; Sâlihîyye, *el-Mu'cemu's-Şâmil*, III, 359; Çağrı, "Şebrâvî", *DİA*, XXXVIII, 396.

⁴⁸ Durmuş, İsmail, "Methiye", *DİA*, İstanbul, 2004, XXIX, 406.

⁴⁹ Dayf, *'Aşru'd-Duvel ve'l-İmârât Mısır*, s. 217.

Şairin Peygamberimiz (s.a.v.)'e yazdığı methiyelerinin yanı sıra Hz. Hüseyin ve Ehli Beyt hakkında yazdığı şiirlerde de Peygamberimiz (s.a.v.)'i methetmekte, genelde şiirlerin sonu da dua ve salât-ü selam cümleleri ile son bulmaktadır.

Osmanlı döneminde Mısır'daki Ehli Beyt mensuplarına ait türbeler yenilenmiş, şairler, Ehli Beyt mensupları ve özellikle Mısır'da meşhedi bulunan Hz. Hüseyin için methiyeler yazmaya koyulmuştur⁵⁰. Daha önce değinildiği gibi eş-Şebrâvî'nin yaşadığı dönemde Mısır'da hâkim olan dînî-tasavvufî çevrelerden en önemlileri Bekriyye ve 'Aleviyye olup her iki zümreye de mensup ilim adamları ve şairler mevcuttu.

Methiyelerinin birinde şair Hz. Hüseyin'i şöyle övmektedir:⁵¹[Hâffif]⁵²

يَا كَرِيمَ الدَّارَيْنِ يَا مَنْ لَهُ الدَّهْمُ   رُو عَلَى رَغْمٍ مَنْ يُعَانِدُ عَبْدُ

*Ey dünya ve ahiretin yüce şahsiyeti! Ey inatlaşanlara
rağmen zamanın kendisine kul olduğu kişi!*

أَنْتَ سَيِّفٌ عَلَى عَدَاكَ وَلَكِنْ   فِيكَ حُلْمٌ وَمَا لِفَضْلِكَ حُدُ

*Sen bir kılıçsın sana düşmanlık yapanlara karşı ve
fakat sende hilm de vardır. Senin faziletin için bir sınır yoktur.*

Kahire'de Meşhed-i Hüseyin'in bulunması sebebiyle Kahire'nin ve halkının yaşadığı ayrıcalıkları şair şöyle anlatır:⁵³[Hâffif]

طَيِّبَةٌ فَاقَتْ الْبِقَاعَ جَمِيعًا   حِينَ أَضْحَى فِيهَا لِحْدَكَ لَحْدُ

*Taybe bütün şehirlerden üstündür, orada Dedeniz
(s.a.v.)'in kabri olduğu için,*

وَلِبِصْرِ فَخْرٍ عَلَى كُلِّ مِصْرٍ   وَلَهَا طَالَعٌ بِقَبْرِكَ سَعْدُ

⁵⁰ Kîlânî, *el-Edebu'l-Mısrî*, s. 138.

⁵¹eş-Şebrâvî, *Dîvân*, s. 23.

⁵² Aruz bahirlerinden birisidir. Çalışmada örnek gösterilen beyitlerin aruz bahirleri bu şekilde köşeli parantezle belirtilecektir.

⁵³eş-Şebrâvî, *Dîvân*, s. 23.

*Mısır'ın da bütün şehirlere karşı bir övüncü vardır.
Senin kabrinden dolayı onun iyi bir şansı vardır.*

Şair Hz. Hüseyin'in meşhedini mübalağalı bir şekilde tasvir ederek Kâbe gibi görmekte, şiiri salât-ü selamla bitirip kendinin bağışlanması için dua etmektedir:⁵⁴[Serî']

مَشْهُدُكَ السَّامِي غَدَا كَعَبَّةً لَنَا طَوَافٌ حَوْلَهُ وَاسْتِئْلَامٌ

Yüce meşhedin Kâbe oldu. Etrafında tavaf etme ve selamlama bize aittir.

بَيْتٌ جَدِيدٌ حَلَّ فِيهِ الْهُدَى فَصَارَ كَالْبَيْتِ الْعَتِيقِ الْحَرَامِ

O, hidayetini yerleştiği, Beyt-i Atîk Mescid-i Haram gibi yeni bir evdir.

Bir başka Ehli Beyt'i medih şiirinde eş-Şebrâvî klasik usulde olduğu gibi methiyesine önce gazelle başlamıştır. Şiirin medih bölümlerinden bazı dizeler şu şekildedir:⁵⁵[Meccû'l-Kâmil]

لَكِنْ شَفَعْتُ بِحُبِّ آ لِ الْبَيْتِ بَيْتِ بَنِي فَصِيٍّ

Lakin ben Kusayoğulları hanesi olan Ehli Beyt'in sevgisine tutulmuşum.

الْمُنْتَمِينَ بِذَلِكَ الـ نَسَبِ الشَّرِيفِ إِلَى لُؤَيٍّ

Bu şerefli soyla Luey'e mensup olan (Ehli Beyt).

Şair bir başka Ehli Beyt'i medih şiirine geleneksel kaside formuna bağlı kalarak şarap tasviriyle başlamış, içki arkadaşıyla geçirilen hoş vakitlerden söz etmiş, ardından tabiat tasviri ve gazel temalı beyitler nazmetmiş ve son olarak da methiye ile şiirini tamamlamıştır. Kasidenin ana teması olarak şair Mısır'ı ve Ehli Beyt'i methetmekte ve Mısır'ın bu övgüyü içinde Ehli Beyt olduğu için hak ettiğini ifade etmektedir:⁵⁶[Hafif]

⁵⁴eş-Şebrâvî, *Dîvân*, s. 67.

⁵⁵eş-Şebrâvî, *Dîvân*, s. 80.

⁵⁶eş-Şebrâvî, *Dîvân*, s. 6.

وَعَرَامِي فِيهَا وَغَايَةَ فَصْدِي أَنْ أَرَى سَادَتِي بَنِي الرَّهْرَاءِ

Mısır'daki sevdam ve nihai hedefim, Efendilerim Fatimatü'z-Zehrâ'nın oğullarını görmemdir.

وَأِلَى الْمَشْهَدِ الْحُسَيْنِيِّ أَسْعَى دَاعِيًا رَاجِيًا قَبُولَ دُعَائِي

Dua ederek ve duamın kabul edilmesini umarak Hz. Hüseyin'in makamına koşuyorum.

فَازَ مَنْ زَارَ حَيْكُمَ آلِ طَهَ وَجَنَى مِنْكُمْ ثِمَارَ الْعَطَاءِ

Ey Tâhâ ailesi! Semtinizi ziyaret eden kurtulmuştur ve sizden ihsan meyvelerini toplamıştır.

وَعَلَى جَدِّكُمْ شَفِيعِ الْبِرَايَا أَشْرَفِ الرُّسُلِ سَيِّدِ الْأَنْبِيَاءِ

Yaratılmışların şefaathçisi, rasullerin en şerefli, nebilerin efendisi ceddiniz de selam!

وَعَلَى آلِهِ ذَوِي الْقُدْرِ وَالْمَخْجِ حِدِ وَأَصْحَابِهِ بُحُورِ الْوَفَاءِ

Kıymetli ve şerefli ailesine ve vefa denizi ashabına da selam!

Mısır'da Hz. Peygamber'in soyundan gelen şeriflerin mevcudiyeti, halk tarafından seyyid ve şeriflere gösterilen saygı ve bu ailelerin nakîbu'l-eşrâflık müessesesiyle hükümet nezdinde temsil edilmesi bilinen bir husustur. eş-Şebrâvî işte bu aileler içinden alaka gösterdiği bazı şerifleri şiirlerinde methetmiştir. Bir şiirinde eş-Şebrâvî, yaşadığı bir sıkıntıdan dolayı şeriflerden bir zatı teselli etmiş ve onu övmüştür. Şiirden anlaşıldığı kadarıyla bu zatın ismi Ahmed'dir. Bu şiirin bir kısmı şöyledir:⁵⁷[Basîṭ]

يَا ابْنَ الْأَمَاجِدِ لَا تَخْشَ الرُّدَى أَبَدًا وَحَقِّي جَدِّكَ مَا هَذَا الْمَقَامُ سُدَا

Ey soyluların oğlu, korkma asla helak olmaktan! Deden (s.a.v.) hakkı için bu makam beyhude değildir.

وَلَا يَهْوِلَنَّكَ مِنْ أَعْدَاكَ مَا فَعَلُوا كَمْ سَيِّدٍ أَبْغَضْتَهُ قَوْمُهُ حَسَدًا

Seni korkutmasın düşmanlarının yaptıkları. Nice efendiler vardır ki kavmi onlardan hoşlanmamıştır, kıskançlıktan dolayı.

⁵⁷eş-Şebrâvî, *Dîvân*, s. 22.

أَمَا تَرَى جَدَّكَ الْمُخْتَارَ كَانَ لَهُ مِنْ قَوْمِهِ حُسْنٌ يُؤَدُّونَهُ وَعَدَا

Görmüyor musun peygamber dedeni? Kavminden ona eziyet eden hasetçiler ve düşmanlar vardı.

Yine şair bir başka şiirinde bir şerifi methetmiş ve başındaki bir sıkıntıdan dolayı ondan yardım (istiğâse) istemiştir. Şiirden anlaşıldığı kadarıyla bu şerifin künyesi ve ismi Ebu Ömer Abdullah'tır. Şiirin methiye kısmı şu şekildedir:⁵⁸[Vâfir]

بَنِي الزُّهْرَا لَكُمْ مَجْدٌ أَتَيْلٌ وَعِزٌّ شَامِخٌ وَعَلَا مُنِيفٌ

Ey Fatimatü'z-Zehrâ oğulları, sizin için köklü bir şeref, muazzam bir onur ve muhteşem bir yücelik vardır.

وَأَنْتُمْ كَغَيْبَةِ الْمَعْرُوفِ تَسْعَى لَكُمْ آمَالُنَا وَبِكُمْ تَطُوفُ

Sizler iyiliğin Kâbe'sisiniz. Umutlarımız size koşar ve sizi tavaf eder.

وَمِنْكُمْ كُلُّ عَصْرِ هَاشِمِيٍّ بِمِحْرَابِ الْفَخَارِ لَهُ عُكُوفُ

Sizden, her asırda, kendisinin iftihar mihrabında itikâfı olan bir Hâşimî vardır.

Yine şair, şerif dostlarından birine methiye ve ondan gelen mektuba cevap olarak bir şiir yazmıştır. Bu şiirin bir kısmı şöyledir:⁵⁹[Haffif]

فَابْتَهَجْنَا بِهِ ابْتِهَاجًا كَثِيرًا وَسُرْرْنَا وَرَأَى ذَاكَ الْعِتَابُ

Bu mektuba çok sevindik, neşelendik ve o kızgınlık kayboldu.

لَا يُعَدُّ الْوَفَاءَ مِنْكُمْ كَثِيرًا آلَ طَهَ وَأَنْتُمْ الْأَنْجَابُ

Ey Tâhâ ailesi! Vefâ sizden çok bir şey sayılmaz. Soylu kimselersiniz sizler.

وَلَكُمْ نِسْبَةٌ إِلَى سَيِّدِ الرُّسُلِ لِي وَنِعْمَ الْفَخَارُ وَالْإِنْتِسَابُ

Peygamberlerin efendisiyle akrabalığınız var. Ne güzel övünç ve mensubiyet...

⁵⁸eş-Şebrâvî, *Dîvân*, s. 49.

⁵⁹eş-Şebrâvî, *Dîvân*, s. 9, 10.

وَعَلَيْكَ السَّلَامُ مَيِّ دَوَامًا   مَا تَوَالَتْ عَلَى الْوَرَى الْأَحْقَابُ

İnsanlık üzerinden seneler geçmeye devam ettiği müddetçe, devamlı benden sana selamlar...

Şair, “Allah onları övmüşken” ifadesini veya benzer ifadeleri Ehli Beyt ve ona mensup olanlar için kullanmaktadır⁶⁰. Bu ifade ile Ehli Beyt hakkında Kur’ân’da yer alan ayetlere telmihte bulunulmaktadır.

Sonuç olarak eş-Şebrâvî methiyelerinde de kendisinden önceki şairlerin medih şiirlerinde olduğu gibi Hz. Peygamber’i ve Ehli Beyt’i methetmiş ve bu methiyelerinde mübalağalı anlatımlar tercih etmekle beraber dil açısından yalın ifadeler kullanmıştır.

2.2. İstigâse

Tehlikeli veya sıkıntılı bir durumda kalan insanın bundan kurtulmak için mânevî yardım istemesi anlamında bir terim olan istigâse⁶¹, Arap edebiyatında dini içerikli şiirlerin bir kısmında tema olarak kullanılmıştır. Bu tür şiirlerde tablo genelde şu şekildedir: Şair, din büyüğünün huzurunda perişan ve elinden tutulması gereken bir vaziyette saygı ile durmakta ve muhataptan medet ummaktadır.

Osmanlı dönemi Arap edebiyatında Ehli Beyt sevgisini şiirlerinde işleyen şairlerden biri olan⁶² eş-Şebrâvî bir şiirinde Hz. Hüseyin’den istigâse (yardım isteme)de bulunmaktadır. Bu şiirin başlangıcı şu şekildedir:⁶³[Hafîf]

آل طَهْ وَمَنْ يَقُلْ آلَ طَهْ   مُسْتَجِيرًا بِجَاهِكُمْ لَا يُرَدُّ

Ey Tâhâ (s.a.v) ailesi! Kim sizin makamınıza sığınarak “Ey Tâhâ ailesi” derse, geri çevrilmez.

حُبُّكُمْ مَذْهَبِي وَعَقْدُ يَقِينِي   لَيْسَ لِي مَذْهَبٌ سِوَاهُ وَعَقْدُ

Sizi sevmek benim mezhebim ve imanımın bağıdır. Benim ondan başka bir mezhebim ve bağım yoktur.

مِنْكُمْ أَسْتَمِدُّ بَلْ كُلُّ مَنْ فِي الْكَ   سُونَ مِنْ فَيْضِ فَضْلِكُمْ يَسْتَمِدُّ

⁶⁰ Bir başka örnek için bkz. eş-Şebrâvî, *Dîvân*, s. 24.

⁶¹ Yavuz, Yusuf Şevki, “İstimdad”, *DİA*, İstanbul, 2001, XXIII, 363.

⁶² Demirayak, *Arap Edebiyatı Tarihi Osmanlı Dönemi*, s. 309.

⁶³eş-Şebrâvî, *Dîvân*, s. 22.

Sizden yardım istiyorum, hatta yeryüzündeki herkes fazlınızın feyzinden yardım istemektedir.

Şair bu beyitlerde Âl-i Tâhâ ifadesiyle Ehli Beyt'i kastetmekte ve imanının onları sevme üzerine kurulu olduğunu ifade etmektedir. Bu tür duygular 'Aleviyye çevresine mensup şairlerin şiirlerinde bulunan dikkat çekici özelliklerdendir⁶⁴.

Şair, bir başka şiirinde Hz. Peygamber, Hz. Hüseyin ve Ehli Beyt'ten şöyle yardım istemektedir:⁶⁵[Haffif]

سَادَتِي أَنْجِدُوا مُجِبًا أَتَاكُمْ   مُطْلِقَ الدَّمْعِ فِي هَوَاكُمْ مُقِيدٍ

Efendilerim! Sizin muhabbetiniz uğrunda gözyaşı dökerek ve bağlı bir şekilde size gelen seveninize yardım ediniz.

وَأَغِيثُوا مُقَصِّرًا مَا لَهُ غَيْبٌ   سُرُجَمَاكُمْ إِنْ أَعْضَلَ الْأَمْرُ وَاشْتَدَّ

Yardıma yetişiniz, sizin himayenizden başka seçeneği olmayan şu zavallının, eğer işler sarpa sarıp şiddetlenirse.

فَعَلَيْكُمْ قَصْرَتْ حُبِّي وَحَاشَى   بَعْدَ حُبِّي لَكُمْ أَقَابِلُ بِالرَّدِّ

Sevgimi sadece size hasrettim. Size olan muhabbetimden sonra ret ile karşılık görmem hâşâ (olacak şey değil).

eş-Şebrâvî, Ehli Beyt'ten yardım istemek (istiğâse) amacıyla yazdığı bir diğer şiirinde, Ehli Beyt'i Kur'ân övdüğü için kendi çabalarının anlamsız kaldığını ve buna gücünün yetmediğini ifade etmektedir.⁶⁶[Haffif]

أَيُّ مَعْنَى لِلْمَدْحِ مِنِّي وَقَدْ جَاءَ   ءَ الْكِتَابِ الْعَزِيزُ بِالْمَدْحِ فِيهِمْ

Aziz Kur'ân onları överek gelmişken ben övgüye ait hangi manayı (söyleyeyim)?

أَنَا لَا أَسْتَطِيعُ أَمْدَحُ قَوْمًا   كَانَ جَبْرِيْلُ خَادِمًا لِأَبِيهِمْ

⁶⁴ Kılânî, *el-Edebu'l-Mısrî*, s. 139.

⁶⁵eş-Şebrâvî, *Dîvân*, s. 24.

⁶⁶eş-Şebrâvî, *Dîvân*, s. 68.

Cibril (a.s.)'ın babalarına hizmetkâr olduğu bir topluluğu övmekte aciz kalıyorum.

eş-Şebrâvî kendisiyle aynı ismi taşıyan fakat şerif olmakla kendisinden üstün gördüğü bir zattan şöyle yardım istemektedir:⁶⁷[Vâfir]

أَبَا عَمَرَ أَتَيْتُكَ مُسْتَجِيرًا   وَلَيْسَ عَلَيَّ الَّذِي يَأْتِيكَ خَوْفُ

Ebu Ömer! Sığınarak sana geldim. Sana gelene korku yoktur.

وَلَكِنْ فِي مُوَافَقَةِ اسْمِكَ اسْمِي   لِمَا أَمَلْتَهُ سِرًّا لَطِيفُ

Fakat ümitlendirdiğin şey için isminin isimle aynı olmasında ince bir sır vardır.

كَبَلَا الْإِسْمَيْنِ عَبْدُ اللَّهِ لَكِنْ   تَزِيدُ بِأَنَّكَ الْمُؤَلَّى الشَّرِيفُ

Her iki isim de Abdullah. Fakat sen efendi ve şerif olmakla üstünsün.

وَأَخَذُ بِيَدِي فَإِنِّي ضِيقْتُ ذَرْعًا   وَكَدَّرَ عَيْشَتِي هَوْلٌ مُخِيفُ

Tut elimden, çünkü ben sıkıştım ve korkunç bir endişe hayatımı bulandırdı.

2.3. Tevessül

Tevessül, sâlih amelleri veya bazı kişileri vesile edinerek Allah'a yakın olmaya çalışmak, O'ndan dilekte bulunmak anlamında bir terimdir⁶⁸. Şairler Ehli Beyt'e tevessül ederek onların kerametleri sebebiyle umutlarının gerçekleşmesini ve berekete nail olmayı hedeflemektedirler.

Osmanlı sırasında Mısır'da türbeleri bulunan Ehli Beyt mensuplarına tevessülde bulunulan şiiirlerde bir artış gözlenmektedir. Bazı şairler Ehli Beyt'i kasidelerinde methetmişler, onlardan medet ummuşlar ve onları vesile edinerek Allah'a yaklaşmayı arzulamışlardır. Bu tür kasidelerdeki muhteva yaklaşık olarak birbirinin aynıdır. Şair karşılaştığı sıkıntıları zikrederek dert ve

⁶⁷eş-Şebrâvî, *Dîvân*, s. 49, 50.

⁶⁸Yavuz, Yusuf Şevki, "Tevessül", *DİA*, İstanbul, 2012, XLI, 6.

tasaları giderecek destekçilerin azlığı ya da olmaması nedeniyle türbe sahibinin yardım elini uzatmasını ve himmet etmesini arzulamaktadır.⁶⁹

Ehli Beyt'e karşı sevgi, saygı ve methiyeleriyle ön plana çıkan şairlerden biri olan eş-Şebrâvî bir şiirinde Hz. Hüseyin'e tevessülde bulunarak Ehli Beyt ve bazı sahabileri methetmiş, onları vesile edinerek Allah'tan yardım istemiştir.⁷⁰[Kâmil]

يَا ابْنَ الرَّسُولِ بِأَمِكَ الرَّهْرَاءُ الْبُتُو لِي وَجَدِكَ الْمَأْمُولِ عِنْدَ الْبِئْسِ

Ey Rasullullah'ın oğlu! Annen, ibadete düşkün Hz. Fatimatü'z-Zehrâ ve umut bağlanan deden hürmetine (yardım istenir) sıkıntı anında.

وَشَقِيقِكَ الْحَسَنِ الشَّهِيدِ الْمُرْتَضَى الطَّاهِرِ الْأَخْلَاقِ وَالْأَنْفَاسِ

Ve senin kardeşin eş-Şehîd, el-Murtaza, güzel huylu ve kokulu Hz. Hasan hürmetine.

يَا رَبِّ غَوْتًا بِالَّذِي عَوَّدْتُهُ مِنْ غَاسِقِي يَسْطُو وَمِنْ خَنَاسِ

Ey Rabbim, çöken karanlıktan ve gizlenen (şeytandan) koruduğun o kişiyle yardım istiyorum.

فِيهِ وَبِالصَّدِيقِ وَالْفَارُوقِ وَالصَّهْبِ الرَّئِينِ وَالسَّبْطَيْنِ وَالْعَبَّاسِ

Onunla, Siddîk'la, Faruk'la, (iki kızının) damadıyla (Osman), iki torun (Hasan-Hüseyin)'la, Abbas'la,

وَأَخِيهِ حَمْزَةَ ثُمَّ كُلِّ الصَّحْبِ وَالْأَنْفَاسِ السَّادَةِ الْكِرَامِ آلِ الْكِرَامِ

Ve Abbas'ın kardeşi Hamza ile sonra bütün sahabiler ve basiretli âl-i kirâm seyyidlerle,

أَدْعُوكَ يَا خَيْرَ الْأَنْعَامِ الْمُؤَمَّلَا مِنْكَ الرِّضَا وَالْأَمْنُ بَعْدَ الْبِئْسِ

Ey yaratılmışların en hayırlısı! Senden rıza ve ümitsizlikten sonra emniyet umarak sana dua ediyorum.

صَلَّى عَلَيْكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَرْشِ مَا صَرَيْتُ لَكَ الْأَحْمَاسَ فِي الْأَسْدَاسِ

⁶⁹ Kîlânî, *el-Edebu'l-Mișrî*, s. 232.

⁷⁰eş-Şebrâvî, *Divân*, s. 42.

Salât etsin sana Arşın Rabbi olan Allah, sana ulaşmak için çözüm aradığım müddetçe.

Yukarıdaki dizelerde de görüldüğü gibi tevessül şiirlerinde şairlerin samimi duyguları dikkat çekmektedir. Bu tür şiirlerde zoraki ve yapmacık duygu ve düşüncelere yer yoktur. Çünkü şairler inandıkları şeyleri dizelere dökmüşlerdir. Şiirin oluşmasında etkili olan unsur şairin inancıdır. Şairler hayır, manevi bir bereket ve dualarının kabul edileceğini umarak şiirlerini yazmaktadırlar. Bu nedenle tevessül şiirlerinde hâkim olan hava Ehli Beyt'in huzurunda edep, saygı, mahviyet ve alçakgönüllülüktür.⁷¹

2.4. Mersiye

Mersiyeler, ölenin veya kaybedilen değerlerin ardından onu öven ve kaybının üzüntüsünü terennüm eden şiirlerdir.⁷²

eş-Şebrâvî'nin doğrudan Ehli Beyt büyükleri hakkında yazdığı bir mersiyesi yoktur. Ancak eş-Şebrâvî, yaşadığı dönemde Ehli Beyt'in temsilcisi olarak nakîbu'l-eşrâfîk⁷³ vazifesiyle Anadolu'dan gönderilen, deniz yoluyla Bulâk tarafından Kahire'ye gelen fakat Bulağ'ta kaldığı gece boğazlanarak katledilen⁷⁴ Abdulkadir Hüseyin'nin katline bir kaside ve bir muқатта'a ile mersiye yazarak tarih düşürmüştür. 1122/1710 yılında yaşanan bu olay üzerine derin bir üzüntü duyan şairin mersiyesinin bir kısmı şu şekildedir.⁷⁵

[Hâfif]

أَيُّهَا الْقَوْمُ وَيْحَكُمْ قَدْ هَدَمْتُمْ   بُنْيَةَ اللَّهِ وَأَتَّهَمْتُمْ عِبَادَةَ

*Ey millet! Yazık size, Allah'ın binasını yıktınız ve
kullarını töhmet altında bıraktınız.*

⁷¹ Kîlânî, *el-Edebu'l-Mısrî*, s. 233.

⁷² Toprak, M. Faruk, "Mersiye", *DİA*, Ankara, 2004, XXIX, 215.

⁷³ Seyyid ve şeriflerle ilgili işlere bakan yetkili. Bkz. Buzpınar, Ş. Tufan, "Nakîbüleşraf", *DİA*, XXXII, 322-324, İstanbul, 2006; Özkaya, Yücel, *XVIII. Yüzyıl'da Osmanlı Kurumları ve Osmanlı Toplum Yaşantısı*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1985, s. 228, 229,

⁷⁴ el-Cebertî, I, 138.

⁷⁵ eş-Şebrâvî, *Dîvân*, s. 27, 28; el-Kal'âvî, *Şafvetu'z-Zemân*, s. 215; Şelebî, Ahmed, *Evdahu'l-İşârât fî men Veliye Mısrâ'l-Kâhirete mine'l-Vuzerâi ve'l-Bâşât*, (Sâvîrisu'bnu'l-Muqaffa', *Târîhu Mısr min Bidâyeti Karnî'l-Evvelî'l-Mîlâdî hattâ Nihâyeti'l-Karnî'l-İşrîn* (thk. Abdülaziz Cemaluddin, Mektebetu Medbûlî, 1. b. Kahire, 2006) isimli kitabının hâmişinde sadeleştirilerek IV, 166-1014), thk. Abdurrahim Abdurrahman Abdurrahim, Mektebetu'l-Hâncî, Kahire, 1978, IV, 347, 348.

وَدَبِحْتُمْ هَذَا الْمُهْدَبَ عَدْرًا   وَقَطَعْتُمْ بِيغْلَظَةٍ أَوْرَادَهُ

Bu edepli insanı haince boğazladınız ve kabalıkla onun suyunu (hayatını) kestiniz.

يَا خَلِيلِي لَا تَأْسَفَنَّ وَأَرْحُ:   "قَدَرَ اللَّهُ قَتْلَهُ وَأَرَادَهُ"⁷⁶

Ey dostum, üzülme ve tarih düş: "Allah katlini takdir etmiş ve öyle murad etmiş."

Muğaṭṭa'a'da ise naḳîbin, cediti Hz. Hüseyin gibi vefat ettiğini ifade eden şair duygularını şöyle dile getirmiştir:⁷⁷[Muteḳârib]

يَقُولُونَ مَا فَضَّلَ هَذَا النَّكِيبِ   فَقُلْتُ لَقَدْ مَلَأَ الْخَافِقَيْنِ

"Bu nakibin üstünlüğü nedir?" diyorlar. "O ufukları doldurdu" diye cevap verdim.

وَقَالُوا شَهِيدًا فَأَرْحُتُ بَلْ   وَمَاتَ كَمُوتِ أَبِيهِ الْحُسَيْنِ"⁷⁸

"O şehittir" dediler. Şöyle tarih düştüm: "Atası Hüseyin'in öldüğü gibi öldü."

2.5. Tarih Düşürme

Tarih düşürme sanatı, bir olayı Arap harflerinin ebcet hesabındaki karşılıklarını dikkate alarak nazım veya nesir içinde belirleme sanatıdır. Bu sanatı ilk defa kimin kullandığı bilinmemekle birlikte geç dönemde ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.⁷⁹

Arap edebiyatında doğum, ölüm, valilik vb. münasebetlerle tarih düşürme şiirleri yoğunlukla Osmanlı dönemi şairlerinin adetlerindedir⁸⁰. Tarih düşürmenin en büyük yararı bir olayın tarihinin tescil edilmesine veya doğrulanmasına olan katkısıdır⁸¹. Ancak bu sanat, beytin anlam yönünden güçlü olmasından öte şekilsel uygunluğu öncelediğinden bazı Arap

⁷⁶ Bu beyitte tarih düşürme sanatı vardır: 217) + أوراده (535) + قتله (66) + الله (304) + قدر = 1122.

⁷⁷ eş-Şebrâvî, *Divân*, s. 78.

⁷⁸ Bu beyitte tarih düşürme sanatı vardır: بل (32) + ومات (447) + كموت (466) + أبيه (18) + الحسين (159) = 1122.

⁷⁹ Karabey, Turgut, "Tarih Düşürme", *DİA*, İstanbul, 2011, XL, 80.

⁸⁰ Dayf, 'Aşru'd-Duvel ve'l-İmârât Mısr, s. 218.

⁸¹ Demirayak, "Osmanlı Dönemi Arap Edebiyatında Tarih Düşürme Şiirleri Ya Da Şiirle Tarih Düşürme", *Şarkiyât Mecmuası*, sayı 25, İstanbul, 2014, s. 91.

edebiyatçıları tarafından eleştirilmiş hatta Osmanlı döneminde Arap edebiyatının gerilediğine dair deliller arasında gösterilmiştir⁸². Fakat her tarih düşürme şiirinde anlamın geri planda kaldığını iddia etmek bilimsellikten uzak bir yaklaşımdır. Aksine şairin hem anlamı güçlendirmesi hem de şekil yönüyle bir ölçüye bağlı kalması onun çift yönlü yeterliliğini gösteren bir özelliktir. Nitekim şiirin aruz kalıplarına uygunluğunda da durum böyledir.

eş-Şebrâvî de çeşitli vesilelerle tarih düşürme şiirleri yazan şairlerdendir. Bu yönüyle şair dönemin olaylarının bir kısmını kayıt altına almış olmaktadır. Şairden 1156/1743 senesinde, Kahire’de, Hz. Hüseyin’in başının gömülü olduğu söylenen türbedeki bir kapıya yazılmak üzere bir şiir talep edilmiş o da muқатта’a tarzında 6 beyitlik bir şiir yazmış sonunda da 1156 yılını tarih düşürmüştür. Bu şiirin son iki beyti şu şekildedir:⁸³[Tavîl]

وَمَا أَنَا يَا آلَ النَّبِيِّ وَحَقِّ مَنْ تَذَلُّ لِعُلْيَاهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

İşte ben, ey Âl-i Nebi! Yüceliği uğruna göklerin ve yerin boyun eğdiği kişi hakkı için,

مُحِبُّ أَتَاكُمْ آلَ طَهَ يَزُورُكُمْ وَقَدْ صَحَّ فِي التَّارِيخِ حُكْمُ فَرَضِ⁸⁴

Ey Âl-i Tâhâ sizi seven sizi ziyaret etmek için geldi. Doğrudur tarihi (şu ifadede): “Sizi sevmek farzdır.”

فرض cümlesi İmam Şâfi’î’nin şiirinde de görülen bir ifadedir. O da Ehli Beyt’i methettiği bir şiirinde şöyle söylemektedir:⁸⁵[Basîl]

يَا آلَ بَيْتِ رَسُولِ اللَّهِ حُبُّكُمْ فَرَضٌ مِنَ اللَّهِ فِي الْقُرْآنِ أَنْزَلَهُ

Ey Rasulullah’ın Ehli Beyt’i, sizi sevmek Kur’ân-ı Kerîm’de Allah’ın indirdiği bir farzdır,

مَنْ لَمْ يُصَلِّ عَلَيْكُمْ لَا صَلَاةَ لَهُ مِنْ عَظِيمِ الْفَخْرِ أَنْكُمْ

Size salât-ü selam getirmeyenin ibadetinin olmaması büyük bir övünç olarak size yeter!

⁸² Heddâra, Muhammed Mustafa, *Dirâsât fi’l-Edebi’l-‘Arabiyyi’l-‘Hadîs*, 1. b. Dâru’l-‘Ulûmu’l-‘Arabiyye, Beyrût, 1990, s. 15.

⁸³ eş-Şebrâvî, *Dîvân*, s. 43.

⁸⁴ Bu beyitte tarih düşürme sanatı vardır: حِكْمُو (76) + فَرَضُ (1080) = 1156.

⁸⁵ eş-Şâfi’î, Muhammed b. İdris, *Dîvânü’l-İmâmi’ş-Şâfi’î (el-Cevheru’n-Nefis fi Şi’ri’l-İmâmi Muhammed b. İdrîs)*, haz. Muhammed İbrahim Selim, Mektebetu İbn Sîna, Kahire, tsz. s. 121,

eş-Şebrâvî'nin Ehli Beyt methiyelerinde İmam Şâfi'î'nin şiirindeki muhtevanın paralelinde manalar dikkati çekmektedir. Bu durum, şairin Ehli Beyt methiyelerinde önceki âlim ve edebiyatçıların yolundan gittiğini gösteren işaretlerden biridir.

Yine eş-Şebrâvî'den, yukarıda değinilen Hz. Hüseyin'in türbesinin diğer kapılarına yazılmak üzere bir şiir daha talep edilmiş o da 14 beyitlik bir şiir yazmıştır. Bu şiiri dört kapıya paylaştırılmış, dışarı kısımdaki ilk kapı için dört beyti ayrılmış ve bu bölümde de aynı tarih düşürülmüştür. Söz konusu şiirin iki beyti şu şekildedir:⁸⁶[Haffif]

بَابِكُمْ كَفَبَةُ الْهُدَى وَجَمَاعَتِكُمْ   مِنْهَلَّ فِيهِ لِلْأَنَامِ أَرْوَاحٌ

Sizin kapınız hidayetin Kâbe'sidir. Sizin koruluğunuz insanların izdiham yaşadığı bir konaklama yeridir.

بَابُ فَضْلٍ لِمَا سَمَا أَرْوَهُ   مَنْ دَنَا نَحْوُ بَابِكُمْ لَا يُضَامُ⁸⁷

(O türbe) yüceliğinden dolayı fazilet kapısıdır. Tarih düşünüz: "Kim sizin kapınıza doğru yaklaşırsa zulme uğramaz."

İçeri kısımdaki ilk kapı için 3 beyit ayrılmıştır. Bu bölüm şöyle başlamaktadır:

أَيُّهَا الرَّائِرُ الْمَقَامِ الْحُسَيْنِيِّ   هَكَذَا هَكَذَا يَكُونُ الْمَقَامُ

Ey Hüseyin'in makamının ziyaretçisi! İşte böyle olur makam!

İçeri kısımdaki ikinci kapı için 4 beyit ayrılmıştır. Bu bölüm şöyle başlamaktadır:

أَلْ بَيْتِ النَّبِيِّ إِنِّي   وَجَزَاءُ الْمَحَبَّةِ الْإِكْرَامُ

Ey Peygamber (s.a.v.)'in Ehli Beyt'i, ben âşığıım. Aşkın karşılığı ikram etmektir.

"Aşkın karşılığı ikram etmektir" cümlesi hikmetli söz niteliğinde olup beyitte irsâlu'l-meşel sanatı vardır.

⁸⁶eş-Şebrâvî, *Divân*, s. 67, 68. Kasidenin bir kısmı bestelenmiştir. Bazı örnekler için bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=3NeBrJwruY>, <https://www.youtube.com/watch?v=YyuohZv6uZg>, <https://www.youtube.com/watch?v=iIRCGVowTeQ> (2018).

⁸⁷ Bu beyitte tarih düşürme sanatı vardır: من (90) + دنا (55) + نحو (64) + بابكم (65) + لايضام (882) = 1156.

Dışarı kısımdaki ikinci kapı için ise 3 beyit ayrılmıştır. Bu bölüm de şöyle başlamaktadır:

إِنَّ بَابَ الْحُسَيْنِ فِي مِصْرٍ أَصْحَى   خَيْرٌ بَابٍ سَعَتْ لَهُ الْأَقْدَامُ

Hüseyn'in kapısı Mısır'da ayakların kendisine koştuğu en hayırlı kapı olmuştur.

3. Kaside Yapısı

Edebiyatçılara göre şiir maṭla', mukaddime, teḥalluṣ ve hâtime adı verilen çeşitli bölümlerden oluşmaktadır⁸⁸. eş-Şebrâvî'nin Ehli Beyt hakkındaki şiirleri bu açıdan incelenerek söz konusu bölümlere bazı örnekler verilecektir.

3.1. Matla

Maṭla' kasidenin ilk beytine verilen isimdir⁸⁹. Kelime olarak "yıldız, ay ve güneşin doğduğu yer veya zaman, doğmak, doğuş, ilk" gibi anlamlara gelir. İlk beyitle adeta kasidenin doğuşu başlamıştır ve maṭla' kasidenin anahtarıdır⁹⁰. Bu sebeple eleştirmenler, dinleyici veya okuyucunun ilk karşılaşacağı beyit olduğu, şiirin bir nevi yüzü mesabesinde olduğu ve şiirin devamı hakkında bir ipucu verdiği için maṭla'ın dikkat çekici ve etkileyici olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Diğer bir ifadeyle "sözün mukteza-i hâle uygun olması" şeklinde ifade edilen meşhur belâğat kuralının gözetilerek şiire başlanması gerektiğidir. Örneğin bir medih şiirine kötümser veya kaba bir ifade ile başlamak, ağıt yakarak, zamanı kötüleyerek ya da memleketin yoksulluğundan bahsederek giriş yapmak uygundur⁹¹. Ayrıca maṭla' beyitlerinde özgünlük, lafız ve manalarında kalite olmalı, dil ve gramer hataları bulunmamalıdır.

Genel olarak Ehli Beyt şiirlerinin ilk beyitlerinde bu özelliklere uygun başlangıçlar yapan şair, Ehli Beyt'ten medet (istiğâse) umduğu bir şiirine onlara seslenerek başlamış ve konuya uygun olarak ahirette sığınmayı ümit

⁸⁸Bekkâr, Yusuf Hüseyn, *Binâu'l-Kasîde fi'n-Nakdi'l-'Arabîyyi'l-Kadîm fi Dav'i'n-Nakdi'l-Hadîs*, Dâru'l-Endelûs, 2. b. Beyrût, 1982, s. 203-240; Elmalı, Hüseyin, "Kaside", *DİA*, İstanbul, 2001, XXIV, 563.

⁸⁹Emîl Bedî' Yakub, *el-Mu'cemu'l-Mufaşşal fi 'İlmi'l-'Arûdve'l-Kâfiye ve Funûni's-Şi'r*, Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 1. Bs, Beyrût, 1991, s. 412.

⁹⁰el-Kayrevânî, İbn Reşîk, *el-'Umde fi Mehâsini's-Şi'ri ve Âdâbihî ve Nakdih*, thk. Muhammed Muhyiddin Abdülhamid, Dâru'l-Cil, 5. b. Beyrût, 1981, I, 218.

⁹¹Bekkâr, *Binâu'l-Kasîde*, s. 204, 205; el-Kartâcennî, Ebu'l-Hasen Hâzîm, *Minhâcu'l-Bulegâ ve Sirâcu'l-Udebâ*, thk. Muhammed el-Habîb b. el-Hoca, 3. b. Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, Beyrût, tsz. s. 309, 310.

ettiği merciin kendileri olduğunu belirtmiştir. Bu şiirin maṭla'ı şu şekildedir:⁹²[Ḥaffif]

آلَ نَبْتِ النَّبِيِّ مَا لِي سِوَاكُمْ   مَلَجًا أُرْتَجِيهِ لِلْكَرْبِ فِي عَدِ

*Ey Peygamber'in Âl-i Beyt'i! Yarın sıkıntı
esnasında ümit ettiğim sizden başka bir sığınağım yok
benim.*

Bir diğer medet umma şiirine de tema ile uyumlu olarak şöyle başlamıştır:⁹³[Serî']

يَا آلَ طَهَ مَنْ أَتَى حَيْكُمَ   مُؤَمَّلًا إِحْسَانَكُمْ لَا يُضَامُ

*Ey Tâhâ ailesi! Kim sizin semtinize ihsanınızı
umarak gelirse zulme uğramaz.*

eş-Şebrâvî, 1156/1743 senesinde, Kahire'de, Hz. Hüseyin'in başının gömülü olduğu söylenen türbedeki bir kapıya yazılmak üzere nazmettiği şiirin maṭla'ı da dikkat çekici bir yapıdadır. Kendisi ehlişünnet akidesine mensup olduğu halde, Ehli Beyt'i sevmek Râfizîlik şeklinde anlaşılıyorsa bu uğurda bu tanımlamayı kabul ettiğini ve bunun kendisine lezzet vereceğini ifade etmektedir. Bu şekilde etkileyici bir başlangıç şiirin yazılacağı yerin mehabetine gayet uygun düşmüştür. Söz konusu şiirin maṭla'ı şu şekildedir:⁹⁴[Tavîl]

لَيْنَ كَانَ رَفْضًا حُبُّكُمْ آلَ أَحْمَدِ   فَقَدْ لَدَّ لِي فِي حُبِّكُمْ ذَلِكَ الرَّفْضُ

*Eğer ayrılmak (Râfizîlik) demekse sizin muhabbetiniz ey Âl-i
Ahmed, bana lezzet verir sizin muhabbetiniz uğrunda bu ayrılış.*

Şair bu beyti yazarken İmam Şafi'î'ye nispet edilen meşhur şiirden etkilenmiş görünmektedir. İmam Şafi'î'nin söz konusu beyti şu şekildedir:⁹⁵[Kâmil]

إِنْ كَانَ رَفْضًا حُبُّ آلِ مُحَمَّدٍ   فَلَيْشْهَدِ الثَّقَلَانِ أَيْ رَافِضِي

*Muhammed (s.a.v.) ailesini sevmek Râfizîlikse
insanlar ve cinler şahit olsun ki ben Râfizîyim!*

⁹²eş-Şebrâvî, *Dîvân*, s. 23.

⁹³eş-Şebrâvî, *Dîvân*, s. 67.

⁹⁴eş-Şebrâvî, *Dîvân*, s. 43.

⁹⁵el-Beyhakî, Ahmed b. Hüseyin, *Menâkıbu's-Şâfi'î*, thk. Seyyid Ahmed Sakr, Dâru't-Turâs, 1. b. Kahire, 1970, II, 71; Kîlânî, *el-Edebu'l-Mısrî*, s. 140.

3.2. Mukaddime

Kasidelerin en önemli bölümlerinden olan mukaddime bölümü, maṭlaʿ beytinden sonra ana konuya geçmeden ona hazırlık mahiyetinde söylenen giriş bölümüdür. Eski Arap şiirinde mukaddime bölümlerinde sevgiliyle yaşanmış hatıraları, isli ocaklar, kırık testiler gibi kalıntıları (aṭlâl) ve bunların çağrışımlarıyla sevgiliye duyulan aşk ve özlemi dile getirmek geleneksel bir usuldür. Bu duygular tabiat tasvirleriyle zenginleştirilerek hissî veya afif gazeller söylenir.⁹⁶ Tabidir ki böyle bir mukaddime ana konuyla uyum içinde olacaksa, örneğin bir medih şiirinde, uygun olabilir. Ancak bir hamase veya mersiyeyle gazelle giriş yapmak münasip görülmemiştir.⁹⁷

eş-Şebrâvî'nin Ehli Beyt hakkındaki şiirlerinin bazılarında mukaddime bölümleri görülmektedir. Şair ana konuya geçmeden önce gazel, ḥamriyyât ve tabiat tasvirleri gibi bazı hususlara değinerek muhatapların duygularını canlandırarak onları ana konuya hazırlamaktadır. Böylece, şiirler monotonluktan kurtarılarak dinleyicilerde oluşturulan duygu geçişleri sayesinde, hissedilmesi muhtemel sıkıcılıktan uzaklaşmış olunmaktadır.

3.2.1. Gazel

eş-Şebrâvî Ehli Beyt'i methettiği uzunca bir şiirinin mukaddime bölümünde gazel temalı beyitler nazmederek şiiri tek düzelikten kurtarmıştır. Söz konusu mukaddimenin gazel bölümünden bazı beyitler şu şekildedir:⁹⁸[Ḥaffif]

نَرَهُ الطَّرْفَ بَيْنَ قَدِّ وَوَحْدٍ وَجِيبٍ وَطَلْعَةٍ حَسَنَاءِ
 ۱. ۲. ۳. ۴. ۵. ۶. ۷. ۸. ۹. ۱۰. ۱۱. ۱۲. ۱۳. ۱۴. ۱۵. ۱۶. ۱۷. ۱۸. ۱۹. ۲۰. ۲۱. ۲۲. ۲۳. ۲۴. ۲۵. ۲۶. ۲۷. ۲۸. ۲۹. ۳۰. ۳۱. ۳۲. ۳۳. ۳۴. ۳۵. ۳۶. ۳۷. ۳۸. ۳۹. ۴۰. ۴۱. ۴۲. ۴۳. ۴۴. ۴۵. ۴۶. ۴۷. ۴۸. ۴۹. ۵۰. ۵۱. ۵۲. ۵۳. ۵۴. ۵۵. ۵۶. ۵۷. ۵۸. ۵۹. ۶۰. ۶۱. ۶۲. ۶۳. ۶۴. ۶۵. ۶۶. ۶۷. ۶۸. ۶۹. ۷۰. ۷۱. ۷۲. ۷۳. ۷۴. ۷۵. ۷۶. ۷۷. ۷۸. ۷۹. ۸۰. ۸۱. ۸۲. ۸۳. ۸۴. ۸۵. ۸۶. ۸۷. ۸۸. ۸۹. ۹۰. ۹۱. ۹۲. ۹۳. ۹۴. ۹۵. ۹۶. ۹۷. ۹۸. ۹۹. ۱۰۰. ۱۰۱. ۱۰۲. ۱۰۳. ۱۰۴. ۱۰۵. ۱۰۶. ۱۰۷. ۱۰۸. ۱۰۹. ۱۱۰. ۱۱۱. ۱۱۲. ۱۱۳. ۱۱۴. ۱۱۵. ۱۱۶. ۱۱۷. ۱۱۸. ۱۱۹. ۱۲۰. ۱۲۱. ۱۲۲. ۱۲۳. ۱۲۴. ۱۲۵. ۱۲۶. ۱۲۷. ۱۲۸. ۱۲۹. ۱۳۰. ۱۳۱. ۱۳۲. ۱۳۳. ۱۳۴. ۱۳۵. ۱۳۶. ۱۳۷. ۱۳۸. ۱۳۹. ۱۴۰. ۱۴۱. ۱۴۲. ۱۴۳. ۱۴۴. ۱۴۵. ۱۴۶. ۱۴۷. ۱۴۸. ۱۴۹. ۱۵۰. ۱۵۱. ۱۵۲. ۱۵۳. ۱۵۴. ۱۵۵. ۱۵۶. ۱۵۷. ۱۵۸. ۱۵۹. ۱۶۰. ۱۶۱. ۱۶۲. ۱۶۳. ۱۶۴. ۱۶۵. ۱۶۶. ۱۶۷. ۱۶۸. ۱۶۹. ۱۷۰. ۱۷۱. ۱۷۲. ۱۷۳. ۱۷۴. ۱۷۵. ۱۷۶. ۱۷۷. ۱۷۸. ۱۷۹. ۱۸۰. ۱۸۱. ۱۸۲. ۱۸۳. ۱۸۴. ۱۸۵. ۱۸۶. ۱۸۷. ۱۸۸. ۱۸۹. ۱۹۰. ۱۹۱. ۱۹۲. ۱۹۳. ۱۹۴. ۱۹۵. ۱۹۶. ۱۹۷. ۱۹۸. ۱۹۹. ۲۰۰. ۲۰۱. ۲۰۲. ۲۰۳. ۲۰۴. ۲۰۵. ۲۰۶. ۲۰۷. ۲۰۸. ۲۰۹. ۲۱۰. ۲۱۱. ۲۱۲. ۲۱۳. ۲۱۴. ۲۱۵. ۲۱۶. ۲۱۷. ۲۱۸. ۲۱۹. ۲۲۰. ۲۲۱. ۲۲۲. ۲۲۳. ۲۲۴. ۲۲۵. ۲۲۶. ۲۲۷. ۲۲۸. ۲۲۹. ۲۳۰. ۲۳۱. ۲۳۲. ۲۳۳. ۲۳۴. ۲۳۵. ۲۳۶. ۲۳۷. ۲۳۸. ۲۳۹. ۲۴۰. ۲۴۱. ۲۴۲. ۲۴۳. ۲۴۴. ۲۴۵. ۲۴۶. ۲۴۷. ۲۴۸. ۲۴۹. ۲۵۰. ۲۵۱. ۲۵۲. ۲۵۳. ۲۵۴. ۲۵۵. ۲۵۶. ۲۵۷. ۲۵۸. ۲۵۹. ۲۶۰. ۲۶۱. ۲۶۲. ۲۶۳. ۲۶۴. ۲۶۵. ۲۶۶. ۲۶۷. ۲۶۸. ۲۶۹. ۲۷۰. ۲۷۱. ۲۷۲. ۲۷۳. ۲۷۴. ۲۷۵. ۲۷۶. ۲۷۷. ۲۷۸. ۲۷۹. ۲۸۰. ۲۸۱. ۲۸۲. ۲۸۳. ۲۸۴. ۲۸۵. ۲۸۶. ۲۸۷. ۲۸۸. ۲۸۹. ۲۹۰. ۲۹۱. ۲۹۲. ۲۹۳. ۲۹۴. ۲۹۵. ۲۹۶. ۲۹۷. ۲۹۸. ۲۹۹. ۳۰۰. ۳۰۱. ۳۰۲. ۳۰۳. ۳۰۴. ۳۰۵. ۳۰۶. ۳۰۷. ۳۰۸. ۳۰۹. ۳۱۰. ۳۱۱. ۳۱۲. ۳۱۳. ۳۱۴. ۳۱۵. ۳۱۶. ۳۱۷. ۳۱۸. ۳۱۹. ۳۲۰. ۳۲۱. ۳۲۲. ۳۲۳. ۳۲۴. ۳۲۵. ۳۲۶. ۳۲۷. ۳۲۸. ۳۲۹. ۳۳۰. ۳۳۱. ۳۳۲. ۳۳۳. ۳۳۴. ۳۳۵. ۳۳۶. ۳۳۷. ۳۳۸. ۳۳۹. ۳۴۰. ۳۴۱. ۳۴۲. ۳۴۳. ۳۴۴. ۳۴۵. ۳۴۶. ۳۴۷. ۳۴۸. ۳۴۹. ۳۵۰. ۳۵۱. ۳۵۲. ۳۵۳. ۳۵۴. ۳۵۵. ۳۵۶. ۳۵۷. ۳۵۸. ۳۵۹. ۳۶۰. ۳۶۱. ۳۶۲. ۳۶۳. ۳۶۴. ۳۶۵. ۳۶۶. ۳۶۷. ۳۶۸. ۳۶۹. ۳۷۰. ۳۷۱. ۳۷۲. ۳۷۳. ۳۷۴. ۳۷۵. ۳۷۶. ۳۷۷. ۳۷۸. ۳۷۹. ۳۸۰. ۳۸۱. ۳۸۲. ۳۸۳. ۳۸۴. ۳۸۵. ۳۸۶. ۳۸۷. ۳۸۸. ۳۸۹. ۳۹۰. ۳۹۱. ۳۹۲. ۳۹۳. ۳۹۴. ۳۹۵. ۳۹۶. ۳۹۷. ۳۹۸. ۳۹۹. ۴۰۰. ۴۰۱. ۴۰۲. ۴۰۳. ۴۰۴. ۴۰۵. ۴۰۶. ۴۰۷. ۴۰۸. ۴۰۹. ۴۱۰. ۴۱۱. ۴۱۲. ۴۱۳. ۴۱۴. ۴۱۵. ۴۱۶. ۴۱۷. ۴۱۸. ۴۱۹. ۴۲۰. ۴۲۱. ۴۲۲. ۴۲۳. ۴۲۴. ۴۲۵. ۴۲۶. ۴۲۷. ۴۲۸. ۴۲۹. ۴۳۰. ۴۳۱. ۴۳۲. ۴۳۳. ۴۳۴. ۴۳۵. ۴۳۶. ۴۳۷. ۴۳۸. ۴۳۹. ۴۴۰. ۴۴۱. ۴۴۲. ۴۴۳. ۴۴۴. ۴۴۵. ۴۴۶. ۴۴۷. ۴۴۸. ۴۴۹. ۴۵۰. ۴۵۱. ۴۵۲. ۴۵۳. ۴۵۴. ۴۵۵. ۴۵۶. ۴۵۷. ۴۵۸. ۴۵۹. ۴۶۰. ۴۶۱. ۴۶۲. ۴۶۳. ۴۶۴. ۴۶۵. ۴۶۶. ۴۶۷. ۴۶۸. ۴۶۹. ۴۷۰. ۴۷۱. ۴۷۲. ۴۷۳. ۴۷۴. ۴۷۵. ۴۷۶. ۴۷۷. ۴۷۸. ۴۷۹. ۴۸۰. ۴۸۱. ۴۸۲. ۴۸۳. ۴۸۴. ۴۸۵. ۴۸۶. ۴۸۷. ۴۸۸. ۴۸۹. ۴۹۰. ۴۹۱. ۴۹۲. ۴۹۳. ۴۹۴. ۴۹۵. ۴۹۶. ۴۹۷. ۴۹۸. ۴۹۹. ۵۰۰. ۵۰۱. ۵۰۲. ۵۰۳. ۵۰۴. ۵۰۵. ۵۰۶. ۵۰۷. ۵۰۸. ۵۰۹. ۵۱۰. ۵۱۱. ۵۱۲. ۵۱۳. ۵۱۴. ۵۱۵. ۵۱۶. ۵۱۷. ۵۱۸. ۵۱۹. ۵۲۰. ۵۲۱. ۵۲۲. ۵۲۳. ۵۲۴. ۵۲۵. ۵۲۶. ۵۲۷. ۵۲۸. ۵۲۹. ۵۳۰. ۵۳۱. ۵۳۲. ۵۳۳. ۵۳۴. ۵۳۵. ۵۳۶. ۵۳۷. ۵۳۸. ۵۳۹. ۵۴۰. ۵۴۱. ۵۴۲. ۵۴۳. ۵۴۴. ۵۴۵. ۵۴۶. ۵۴۷. ۵۴۸. ۵۴۹. ۵۵۰. ۵۵۱. ۵۵۲. ۵۵۳. ۵۵۴. ۵۵۵. ۵۵۶. ۵۵۷. ۵۵۸. ۵۵۹. ۵۶۰. ۵۶۱. ۵۶۲. ۵۶۳. ۵۶۴. ۵۶۵. ۵۶۶. ۵۶۷. ۵۶۸. ۵۶۹. ۵۷۰. ۵۷۱. ۵۷۲. ۵۷۳. ۵۷۴. ۵۷۵. ۵۷۶. ۵۷۷. ۵۷۸. ۵۷۹. ۵۸۰. ۵۸۱. ۵۸۲. ۵۸۳. ۵۸۴. ۵۸۵. ۵۸۶. ۵۸۷. ۵۸۸. ۵۸۹. ۵۹۰. ۵۹۱. ۵۹۲. ۵۹۳. ۵۹۴. ۵۹۵. ۵۹۶. ۵۹۷. ۵۹۸. ۵۹۹. ۶۰۰. ۶۰۱. ۶۰۲. ۶۰۳. ۶۰۴. ۶۰۵. ۶۰۶. ۶۰۷. ۶۰۸. ۶۰۹. ۶۱۰. ۶۱۱. ۶۱۲. ۶۱۳. ۶۱۴. ۶۱۵. ۶۱۶. ۶۱۷. ۶۱۸. ۶۱۹. ۶۲۰. ۶۲۱. ۶۲۲. ۶۲۳. ۶۲۴. ۶۲۵. ۶۲۶. ۶۲۷. ۶۲۸. ۶۲۹. ۶۳۰. ۶۳۱. ۶۳۲. ۶۳۳. ۶۳۴. ۶۳۵. ۶۳۶. ۶۳۷. ۶۳۸. ۶۳۹. ۶۴۰. ۶۴۱. ۶۴۲. ۶۴۳. ۶۴۴. ۶۴۵. ۶۴۶. ۶۴۷. ۶۴۸. ۶۴۹. ۶۵۰. ۶۵۱. ۶۵۲. ۶۵۳. ۶۵۴. ۶۵۵. ۶۵۶. ۶۵۷. ۶۵۸. ۶۵۹. ۶۶۰. ۶۶۱. ۶۶۲. ۶۶۳. ۶۶۴. ۶۶۵. ۶۶۶. ۶۶۷. ۶۶۸. ۶۶۹. ۶۷۰. ۶۷۱. ۶۷۲. ۶۷۳. ۶۷۴. ۶۷۵. ۶۷۶. ۶۷۷. ۶۷۸. ۶۷۹. ۶۸۰. ۶۸۱. ۶۸۲. ۶۸۳. ۶۸۴. ۶۸۵. ۶۸۶. ۶۸۷. ۶۸۸. ۶۸۹. ۶۹۰. ۶۹۱. ۶۹۲. ۶۹۳. ۶۹۴. ۶۹۵. ۶۹۶. ۶۹۷. ۶۹۸. ۶۹۹. ۷۰۰. ۷۰۱. ۷۰۲. ۷۰۳. ۷۰۴. ۷۰۵. ۷۰۶. ۷۰۷. ۷۰۸. ۷۰۹. ۷۱۰. ۷۱۱. ۷۱۲. ۷۱۳. ۷۱۴. ۷۱۵. ۷۱۶. ۷۱۷. ۷۱۸. ۷۱۹. ۷۲۰. ۷۲۱. ۷۲۲. ۷۲۳. ۷۲۴. ۷۲۵. ۷۲۶. ۷۲۷. ۷۲۸. ۷۲۹. ۷۳۰. ۷۳۱. ۷۳۲. ۷۳۳. ۷۳۴. ۷۳۵. ۷۳۶. ۷۳۷. ۷۳۸. ۷۳۹. ۷۴۰. ۷۴۱. ۷۴۲. ۷۴۳. ۷۴۴. ۷۴۵. ۷۴۶. ۷۴۷. ۷۴۸. ۷۴۹. ۷۵۰. ۷۵۱. ۷۵۲. ۷۵۳. ۷۵۴. ۷۵۵. ۷۵۶. ۷۵۷. ۷۵۸. ۷۵۹. ۷۶۰. ۷۶۱. ۷۶۲. ۷۶۳. ۷۶۴. ۷۶۵. ۷۶۶. ۷۶۷. ۷۶۸. ۷۶۹. ۷۷۰. ۷۷۱. ۷۷۲. ۷۷۳. ۷۷۴. ۷۷۵. ۷۷۶. ۷۷۷. ۷۷۸. ۷۷۹. ۷۸۰. ۷۸۱. ۷۸۲. ۷۸۳. ۷۸۴. ۷۸۵. ۷۸۶. ۷۸۷. ۷۸۸. ۷۸۹. ۷۹۰. ۷۹۱. ۷۹۲. ۷۹۳. ۷۹۴. ۷۹۵. ۷۹۶. ۷۹۷. ۷۹۸. ۷۹۹. ۸۰۰. ۸۰۱. ۸۰۲. ۸۰۳. ۸۰۴. ۸۰۵. ۸۰۶. ۸۰۷. ۸۰۸. ۸۰۹. ۸۱۰. ۸۱۱. ۸۱۲. ۸۱۳. ۸۱۴. ۸۱۵. ۸۱۶. ۸۱۷. ۸۱۸. ۸۱۹. ۸۲۰. ۸۲۱. ۸۲۲. ۸۲۳. ۸۲۴. ۸۲۵. ۸۲۶. ۸۲۷. ۸۲۸. ۸۲۹. ۸۳۰. ۸۳۱. ۸۳۲. ۸۳۳. ۸۳۴. ۸۳۵. ۸۳۶. ۸۳۷. ۸۳۸. ۸۳۹. ۸۴۰. ۸۴۱. ۸۴۲. ۸۴۳. ۸۴۴. ۸۴۵. ۸۴۶. ۸۴۷. ۸۴۸. ۸۴۹. ۸۵۰. ۸۵۱. ۸۵۲. ۸۵۳. ۸۵۴. ۸۵۵. ۸۵۶. ۸۵۷. ۸۵۸. ۸۵۹. ۸۶۰. ۸۶۱. ۸۶۲. ۸۶۳. ۸۶۴. ۸۶۵. ۸۶۶. ۸۶۷. ۸۶۸. ۸۶۹. ۸۷۰. ۸۷۱. ۸۷۲. ۸۷۳. ۸۷۴. ۸۷۵. ۸۷۶. ۸۷۷. ۸۷۸. ۸۷۹. ۸۸۰. ۸۸۱. ۸۸۲. ۸۸۳. ۸۸۴. ۸۸۵. ۸۸۶. ۸۸۷. ۸۸۸. ۸۸۹. ۸۹۰. ۸۹۱. ۸۹۲. ۸۹۳. ۸۹۴. ۸۹۵. ۸۹۶. ۸۹۷. ۸۹۸. ۸۹۹. ۹۰۰. ۹۰۱. ۹۰۲. ۹۰۳. ۹۰۴. ۹۰۵. ۹۰۶. ۹۰۷. ۹۰۸. ۹۰۹. ۹۱۰. ۹۱۱. ۹۱۲. ۹۱۳. ۹۱۴. ۹۱۵. ۹۱۶. ۹۱۷. ۹۱۸. ۹۱۹. ۹۲۰. ۹۲۱. ۹۲۲. ۹۲۳. ۹۲۴. ۹۲۵. ۹۲۶. ۹۲۷. ۹۲۸. ۹۲۹. ۹۳۰. ۹۳۱. ۹۳۲. ۹۳۳. ۹۳۴. ۹۳۵. ۹۳۶. ۹۳۷. ۹۳۸. ۹۳۹. ۹۴۰. ۹۴۱. ۹۴۲. ۹۴۳. ۹۴۴. ۹۴۵. ۹۴۶. ۹۴۷. ۹۴۸. ۹۴۹. ۹۵۰. ۹۵۱. ۹۵۲. ۹۵۳. ۹۵۴. ۹۵۵. ۹۵۶. ۹۵۷. ۹۵۸. ۹۵۹. ۹۶۰. ۹۶۱. ۹۶۲. ۹۶۳. ۹۶۴. ۹۶۵. ۹۶۶. ۹۶۷. ۹۶۸. ۹۶۹. ۹۷۰. ۹۷۱. ۹۷۲. ۹۷۳. ۹۷۴. ۹۷۵. ۹۷۶. ۹۷۷. ۹۷۸. ۹۷۹. ۹۸۰. ۹۸۱. ۹۸۲. ۹۸۳. ۹۸۴. ۹۸۵. ۹۸۶. ۹۸۷. ۹۸۸. ۹۸۹. ۹۹۰. ۹۹۱. ۹۹۲. ۹۹۳. ۹۹۴. ۹۹۵. ۹۹۶. ۹۹۷. ۹۹۸. ۹۹۹. ۱۰۰۰. ۱۰۰۱. ۱۰۰۲. ۱۰۰۳. ۱۰۰۴. ۱۰۰۵. ۱۰۰۶. ۱۰۰۷. ۱۰۰۸. ۱۰۰۹. ۱۰۱۰. ۱۰۱۱. ۱۰۱۲. ۱۰۱۳. ۱۰۱۴. ۱۰۱۵. ۱۰۱۶. ۱۰۱۷. ۱۰۱۸. ۱۰۱۹. ۱۰۲۰. ۱۰۲۱. ۱۰۲۲. ۱۰۲۳. ۱۰۲۴. ۱۰۲۵. ۱۰۲۶. ۱۰۲۷. ۱۰۲۸. ۱۰۲۹. ۱۰۳۰. ۱۰۳۱. ۱۰۳۲. ۱۰۳۳. ۱۰۳۴. ۱۰۳۵. ۱۰۳۶. ۱۰۳۷. ۱۰۳۸. ۱۰۳۹. ۱۰۴۰. ۱۰۴۱. ۱۰۴۲. ۱۰۴۳. ۱۰۴۴. ۱۰۴۵. ۱۰۴۶. ۱۰۴۷. ۱۰۴۸. ۱۰۴۹. ۱۰۵۰. ۱۰۵۱. ۱۰۵۲. ۱۰۵۳. ۱۰۵۴. ۱۰۵۵. ۱۰۵۶. ۱۰۵۷. ۱۰۵۸. ۱۰۵۹. ۱۰۶۰. ۱۰۶۱. ۱۰۶۲. ۱۰۶۳. ۱۰۶۴. ۱۰۶۵. ۱۰۶۶. ۱۰۶۷. ۱۰۶۸. ۱۰۶۹. ۱۰۷۰. ۱۰۷۱. ۱۰۷۲. ۱۰۷۳. ۱۰۷۴. ۱۰۷۵. ۱۰۷۶. ۱۰۷۷. ۱۰۷۸. ۱۰۷۹. ۱۰۸۰. ۱۰۸۱. ۱۰۸۲. ۱۰۸۳. ۱۰۸۴. ۱۰۸۵. ۱۰۸۶. ۱۰۸۷. ۱۰۸۸. ۱۰۸۹. ۱۰۹۰. ۱۰۹۱. ۱۰۹۲. ۱۰۹۳. ۱۰۹۴. ۱۰۹۵. ۱۰۹۶. ۱۰۹۷. ۱۰۹۸. ۱۰۹۹. ۱۱۰۰. ۱۱۰۱. ۱۱۰۲. ۱۱۰۳. ۱۱۰۴. ۱۱۰۵. ۱۱۰۶. ۱۱۰۷. ۱۱۰۸. ۱۱۰۹. ۱۱۱۰. ۱۱۱۱. ۱۱۱۲. ۱۱۱۳. ۱۱۱۴. ۱۱۱۵. ۱۱۱۶. ۱۱۱۷. ۱۱۱۸. ۱۱۱۹. ۱۱۲۰. ۱۱۲۱. ۱۱۲۲. ۱۱۲۳. ۱۱۲۴. ۱۱۲۵. ۱۱۲۶. ۱۱۲۷. ۱۱۲۸. ۱۱۲۹. ۱۱۳۰. ۱۱۳۱. ۱۱۳۲. ۱۱۳۳. ۱۱۳۴. ۱۱۳۵. ۱۱۳۶. ۱۱۳۷. ۱۱۳۸. ۱۱۳۹. ۱۱۴۰. ۱۱۴۱. ۱۱۴۲. ۱۱۴۳. ۱۱۴۴. ۱۱۴۵. ۱۱۴۶. ۱۱۴۷. ۱۱۴۸. ۱۱۴۹. ۱۱۵۰. ۱۱۵۱. ۱۱۵۲. ۱۱۵۳. ۱۱۵۴. ۱۱۵۵. ۱۱۵۶. ۱۱۵۷. ۱۱۵۸. ۱۱۵۹. ۱۱۶۰. ۱۱۶۱. ۱۱۶۲. ۱۱۶۳. ۱۱۶۴. ۱۱۶۵. ۱۱۶۶. ۱۱۶۷. ۱۱۶۸. ۱۱۶۹. ۱۱۷۰. ۱۱۷۱. ۱۱۷۲. ۱۱۷۳. ۱۱۷۴. ۱۱۷۵. ۱۱۷۶. ۱۱۷۷. ۱۱۷۸. ۱۱۷۹. ۱۱۸۰. ۱۱۸۱. ۱۱۸۲. ۱۱۸۳. ۱۱۸۴. ۱۱۸۵. ۱۱۸۶. ۱۱۸۷. ۱۱۸۸. ۱۱۸۹. ۱۱۹۰. ۱۱۹۱. ۱۱۹۲. ۱۱۹۳. ۱۱۹۴. ۱۱۹۵. ۱۱۹۶. ۱۱۹۷. ۱۱۹۸. ۱۱۹۹. ۱۲۰۰. ۱۲۰۱. ۱۲۰۲. ۱۲۰۳. ۱۲۰۴. ۱۲۰۵. ۱۲۰۶. ۱۲۰۷. ۱۲۰۸. ۱۲۰۹. ۱۲۱۰. ۱۲۱۱. ۱۲۱۲. ۱۲۱۳. ۱۲۱۴. ۱۲۱۵. ۱۲۱۶. ۱۲۱۷. ۱۲۱۸. ۱۲۱۹. ۱۲۲۰. ۱۲۲۱. ۱۲۲۲. ۱۲۲۳. ۱۲۲۴. ۱۲۲۵. ۱۲۲۶. ۱۲۲۷. ۱۲۲۸. ۱۲۲۹. ۱۲۳۰. ۱۲۳۱. ۱۲۳۲. ۱۲۳۳. ۱۲۳۴. ۱۲۳۵. ۱۲۳۶. ۱۲۳۷. ۱۲۳۸. ۱۲۳۹. ۱۲۴۰. ۱۲۴۱. ۱۲۴۲. ۱۲۴۳. ۱۲۴۴. ۱۲۴۵. ۱۲۴۶. ۱۲۴۷. ۱۲۴۸. ۱۲۴۹. ۱۲۵۰. ۱۲۵۱. ۱۲۵۲. ۱۲۵۳. ۱۲۵۴. ۱۲۵۵. ۱۲۵۶. ۱۲۵۷. ۱۲۵۸. ۱۲۵۹. ۱۲۶۰. ۱۲۶۱. ۱۲۶۲. ۱۲۶۳. ۱۲۶۴. ۱۲۶۵. ۱۲۶۶. ۱۲۶۷. ۱۲۶۸. ۱۲۶۹. ۱۲۷۰. ۱۲۷۱. ۱۲۷۲. ۱۲۷۳. ۱۲۷۴. ۱۲۷۵. ۱۲۷۶. ۱۲۷۷. ۱۲۷۸. ۱۲۷۹. ۱۲۸۰. ۱۲۸۱. ۱۲۸۲. ۱۲۸۳. ۱۲۸۴. ۱۲۸۵. ۱۲۸۶. ۱۲۸۷. ۱۲۸۸. ۱۲۸۹. ۱۲۹۰. ۱۲۹۱. ۱۲۹۲. ۱۲۹۳. ۱۲۹۴. ۱۲۹۵. ۱۲۹۶. ۱۲۹۷. ۱۲۹۸. ۱۲۹۹. ۱۳۰۰. ۱۳۰۱. ۱۳۰۲. ۱۳۰۳. ۱۳۰۴. ۱۳۰۵. ۱۳۰۶. ۱۳۰۷. ۱۳۰۸. ۱۳۰۹. ۱۳۱۰. ۱۳۱۱. ۱۳۱۲. ۱۳۱۳. ۱۳۱۴. ۱۳۱۵. ۱۳۱۶. ۱۳۱۷. ۱۳۱۸. ۱۳۱۹. ۱۳۲۰. ۱۳۲۱. ۱۳۲۲. ۱۳۲۳. ۱۳۲۴. ۱۳۲۵. ۱۳۲۶. ۱۳۲۷. ۱۳۲۸. ۱۳۲۹. ۱۳۳۰. ۱۳۳۱. ۱۳۳۲. ۱۳۳۳. ۱۳۳۴. ۱۳۳۵. ۱۳۳۶. ۱۳۳۷. ۱۳۳۸. ۱۳۳۹. ۱۳۴۰. ۱۳۴۱. ۱۳۴۲. ۱۳۴۳. ۱۳۴۴. ۱۳۴۵. ۱۳۴۶. ۱۳۴۷. ۱۳۴۸. ۱۳۴۹. ۱۳۵۰. ۱۳۵۱. ۱۳۵۲. ۱۳۵۳. ۱۳۵۴. ۱۳۵۵. ۱۳۵۶. ۱۳۵۷. ۱۳۵۸. ۱۳۵۹. ۱۳۶۰. ۱۳۶۱. ۱۳۶۲. ۱۳۶۳. ۱۳۶۴. ۱۳۶۵. ۱۳۶۶. ۱۳۶۷. ۱۳۶۸. ۱۳۶۹. ۱۳۷۰. ۱۳۷۱. ۱۳۷۲. ۱۳۷۳. ۱۳۷۴. ۱۳۷۵. ۱۳۷۶. ۱۳۷۷. ۱۳۷۸. ۱۳۷۹. ۱

Allah, Mısır toprağını ve bu toprağın barındırdığı zarif erkek ve kadınları muhafaza buyursun!

Şair, Mısır'da hayatın ancak endamını, pembe yanaklarını, ışık saçan alnı ve parlak yüzünü izleyerek gözleri eğlendiren güzel bir kadınla tatlı olacağını ifade etmektedir.⁹⁹

Bir başka Ehli Beyt'i medih şiirine de şair yine gazelle başlangıç yapmıştır. Bu mukaddimeden iki beyit şu şekildedir:¹⁰⁰[Meczûu'l-Kâmil]

إِنَّ الْعَوَازِلَ قَدْ كَوُوا   قَلْبِي بِنَارِ الْعُدْلِ كَيْ

*Kınayıcılar kalbimi kınama ateşiyle
dağladılar.*

وَمَرَادُهُمْ أَسْلُو هَوَا   لَكَ وَأَنْتَ نُقْطَةُ مُقَلَّتِي

*Sen göz bebeğim olduğun halde senin
aşkını unutmamı istediler.*

3.2.2. Hamriyyât

Hamriyyât temalı şiirlerde içki, içki arkadaşı, içki meclisi, içki servisi yapan kişi gibi unsurlar zikredilip tasvir edilmektedir. Bu tür tasvirlerin çoğunlukla yaşanmamış hayal mahsulü birer kurgu olduğu gayet açıktır. Ayrıca kimi şiirlerde geçen içki ve sarhoşlukla ilgili ifadelerin mecazî olduğu ve bunlarla farklı şeylerin kastedildiği bilinen hususlardandır.

Ehli Beyt'i metheden bir şiirin mukaddimesinde içkiden bahsedilmesi bunun mecazi ve sembolik bir yapıda olduğunu teyit eder görünmektedir. Aksi halde Ehli Beyt gibi saygın bir nesebe eş-Şebrâvî gibi ilim ehli bir şairin yakışsız başlangıçlar yaptığı ortaya çıkar ki bu aklen kabulü mümkün olmayan bir durumdur. O halde şair bu tür bir başlangıçla önceki şairlerin yaptığı gibi geleneksel şiir formatına uygun şiir nazmetmekle birlikte böyle önemli bir konuda muhatapların duygularını coşturarak onları bir duygudan başka bir duyguya taşımayı hedeflemiş ve onların edebî zevklerine hitap etmek istemiş olabilir.

eş-Şebrâvî Ehli Beyt'i methettiği bir şiirine hamriyyât temalı bir mukaddime ile şu şekilde başlamıştır:¹⁰¹[Haff]

⁹⁹ Kılânî, *el-Edebu'l-Mısrî*, s. 210, 211.

¹⁰⁰ eş-Şebrâvî, *Dîvân*, s. 79, 80.

¹⁰¹ eş-Şebrâvî, *Dîvân*, s. 4, 5.

يَا نَدِيمِي فَمَ بِي إِلَى الصُّهْبَاءِ وَاسْقِينِيهَا فِي الرُّؤُصَةِ الْعَنَاءِ

Dostum, haydi kalk birlikte şaraba! Has bahçede onu bana ikram et.

هَاتِيهَا يَا نَدِيمُ صِرْفًا وَدَعْنِي مِنْ صَرِيحِ الْهَوَى قَتِيلِ الْمَاءِ

Dostum, içkiyi katıksız getir! Beni aşk müptelasıyla, su kurbanıyla (Hz. Hüseyin) yalnız bırak!

عَاطِيهَا كَأَسَا فَكَأَسَا إِلَى أَنْ يَضْرِبَ الْفَجْرُ هَامَةَ الظُّلْمَاءِ

Fecir karanlığın kafasına vuruncaya kadar bana kadeh kadeh şarap ver!

3.2.3. Tabiat tasviri

Şair Ehli Beyt'i methettiği 60 beyitlik bir şiirin mukaddimesinde ana konuya geçmeden önce tabiat tasviri de yapmıştır. Şair bu bölümde bahsettiği köşkün etrafındaki tabiat tasvirlerine yer vermekte ve Nil nehrindeki bir körfez ve bir adada bulunan beyaz kubbeli köşk, etrafındaki ağaçlar sebebiyle sanki yeşil bir elbise içinde nazlanarak endamını sergilemektedir. İlgili beyitlerden bir kısmı şu şekildedir:¹⁰²[Hafîf]

وَأُصُولُ الْأَشْجَارِ تَرْتُسُبُ فِي قَيْدِ مِنْ الْمَاءِ صَيِّقِ الْأَرْجَاءِ

Ağaçların kökleri dar bir yerde sudan prangaların içine batmıştır.

وَعَدِيدُ اللَّجَيْنِ يَنْسَابُ طُورًا بِأَعْوَجَاجٍ وَنَارَةٌ بِأَسْتَوَاءِ

Gümüş dere bazen kıvrım kıvrım bazen de dosdoğru akmaktadır.

فَنَوَاتٌ كَأَنَّهَا الرُّرْدُ الْمُنْدُ طُومٌ وَقَتَ الْهَيْجَاءِ تَحْتَ اللُّوَاءِ

(Bu derenin) kolları ise savaş zamanı sancağın altında sıra olmuş zırhlar gibidir.

¹⁰²eş-Şebrâvî, *Dîvân*, s. 5.

هَاتِ حَدَّثَ عَنْ نِيلِ مِصْرٍ وَدَعْنِي
مِنْ فُرَاتٍ وَدِجَلَةٍ فَيَحَاءِ

Haydi, Mısır'ın Nil nehrini anlat ve boş ver Basra'nın Fırat ve Dicle'sini!

Bu beyitlerde ve devamında şair Kahire'deki Ravza adası bölgesini ve orada bulunan bahçeleri vasfederek hoş bir meltem, berrak bir hava, nehrin kollarının kenarlarında kökleri sığ sulara gömülmüş ağaçlar gibi bazı tabiat unsurlarından bahsetmektedir. Gümüş gibi görünen nehrin kolları bazen kıvrılarak bazen de düz bir şekilde akmaktadır. Bu kollar, metal bir nesne gibi güneşi yansıttıkları için harp zamanı çarpışma için hazırlanmış parlayan zırhlara ya da kılıçlara benzemektedir. Sonra şair körfeze dökülen suyun şırıltısına seslenmektedir. Kendisinin çoğu kere bu nehrin kucağında sevdanın dert ve çilesinden şifa bulduğunu belirtmektedir. Sonra da bu mekânda kendisine eşlik eden nedimine seslenip kendisine körfez ve ada arasındaki bahçelerde geçirdiği güzel günlerin anılarını anlatmasını istemektedir. Çünkü bu anılar şairi neşelendirmekte, rahatlatmakta ve eski aşklarını canlandırmaktadır. Daha sonra Nil nehrini dünyanın en değerli nehri olarak nitelendiren şair, Fırat ve Dicle'nin veya bir başka nehrin ona denk olamayacağını belirtmektedir.¹⁰³

Şairin kasidelerinde de belirttiği gibi Mısır'ı sevme sebeplerinden biri orada Ehli Beyt'in bulunmasıdır. Bu bağlamda Ehli Beyt methiyesine Mısır'ı ve Nil nehrini anlatarak başlaması fevkalade yerinde bir mukaddime olmuştur. Dinleyicilerin dikkati Mısır'ın güzelliklerine çekildikten sonra, bu güzelliklerden biri olan Ehli Beyt'i methedilerek şiir sonlandırılmıştır.

3.3. Tehallus

Methiye kısmının bir bölümü yukarıda verilen 60 beyitlik bir Ehli Beyt'i medih şiirine şair, ana konuya geçiş yapmadan önce hamriyyât temalı bir bölüm, ardından körfez, körfeze akan bir dere, civarında bir köşk, Mısır ve Nil nehri gibi unsurlarla bezenmiş tabiat tasviri¹⁰⁴ denilebilecek bir bölüm, daha sonra da gazel bölümüyle mukaddime yapmış en son Ehli Beyt'i methederek salât-ü selamlarla şiiri sonlandırmıştır. Ehli Beyt'e ziyadesiyle muhabbet besleyen şair methiyeden önce hamriyyât, tabiat tasviri ve gazel olmak üzere üç farklı konuyla şiire giriş yaparak Ehli Beyt'in şan ve şerefine layık olsun diye

¹⁰³ Kılânî, *el-Edebu'l-Mısrî*, s. 210, 211.

¹⁰⁴ Kılânî, *el-Edebu'l-Mısrî*, s. 236.

adeta bütün hünerlerini sergilemiş, duyguları coşturmuş, dikkatleri celp etmiş ve muhatapları ana konuya sıkıca bağlamıştır.

Şair bir methiyesinde gazel temalı bir mukaddimeden methiyeye geçişi şöyle sağlamıştır:¹⁰⁵[Hafif]

فَرَعَى اللّٰهَ اَرْضَ مِصْرٍ وَمَا ضَمَّ   سَتَهُ مِنْ اَهْنِيفٍ وَمِنْ هَيَفَاءِ

Allah, Mısır toprağını ve bu toprağın barındırdığı zarif erkek ve kadınları muhafaza buyursun!

اِنَّ مِصْرًا لَّا حَسُنُ الْاَرْضِ عِنْدِي   وَعَلَى نِيلِهَا قَصْرَتْ رَجَائِي

Bana göre Mısır dünyanın en güzel yeridir ve ümidim sadece Nil'indedir.

وَعَرَامِي فِيهَا وَعَايَةُ قَصْدِي   اَنْ اَرَى سَادِي بَنِي الزُّهْرَاءِ

Mısır'daki sevdam ve nihai hedefim, Efendilerim Fatımatü'z-Zehrâ'nın oğullarını görmemdir.

Şair Mısır'ın güzelleri bir araya getiren bir ülke olduğunu söyleyerek sözü Mısır'a getirmiş ve Mısır'ın içinde Ehli Beyt olması sebebiyle güzel ve değerli olduğunu belirterek methiyesine başlamıştır.

Tehalluş için bir başka örnek, Ehli Beyt'i medih şiirlerinden birinde gazelden methe geçme şeklindedir:¹⁰⁶[Meczû'î-Kâmil]

مَا هَمُّتُ يَوْمًا بِالرَّبِّا   بِ وَلَا يَهْنِدُ وَلَا بَمِي

Bir gün bile Rebâb, Hind'e veya Mey (isimli kadınlara) âşık olmamışım.

لَكِنْ شَغَفْتُ بِحُبِّ آ   لِ النَّيْتِ بَيْتِ بَنِي قُصَيِّ

Lakin ben Kusayoğulları hanesi olan Ehli Beyt'in sevgisine tutulmuşum.

Yukarıda üç beyti verilen medih şiirine şair gazelle başlamış ardından bahsettiği aşkın kadınlara olmadığını, asıl muhabbetinin Ehli Beyt'e olduğunu

¹⁰⁵eş-Şebrâvî, *Dîvân*, s. 6.

¹⁰⁶eş-Şebrâvî, *Dîvân*, s. 80.

belirterek ana konuya güzel bir geçiş yapmıştır. Bu beyitler de göstermektedir ki şairin gazelleri afif gazel niteliğindedir. Şairin kullandığı bu isimler belirli bir şahıs değildir. Gazelerde kullanılması klişeleşmiş isimlerdendir ve başka şairlerin şiirlerinde de bu isimlere rastlanılmaktadır.¹⁰⁷

3.4. Hatime

Kasidenin önemli bölümlerinden olan hatime şiirin sonuç bölümüdür. Hatime ile şair adeta şiirine imzasını atıp mührünü basmaktadır. Bu nedenle hatimenin akılda kalıcı ve etkileyici bir cümleden oluşması önemlidir. Hatimenin, dinleyicilerin şiirden en son duydukları ve ilk hatırlayacakları bölüm olduğu için kaliteli olması gerektiği edebiyatçılar tarafından ifade edilen bir husustur.

Hatime'den "intihâ" adıyla söz eden İbn Reşîk şiirin ma'tla'ını anahtara, hatimeyi ise kilide benzetmekte ve onu kasidenin temeli olarak nitelendirmektedir. Ayrıca hatimedden sonra ondan daha güzel bir beyit gelmemesi gerektiğini ifade etmektedir¹⁰⁸.

Hatime ya da diğer adıyla makta'ın şiirin konusuna uygun olması, örneğin medih veya tebrik şiirlerinde sevinç ve mutluluk; mersiye taziye şiirlerinde ise üzüntünün hissettirilmesi, hoş lafızların seçilmesi, kasidenin en güzel beytinin ya da şairin kastını en iyi ortaya koyan manayı içermesi ve şiir bittiğinde başka söze ihtiyaç bırakmayacak bir tarzda olması gibi hususlar hatimede bulunması gereken özellikler olarak sıralanmaktadır¹⁰⁹.

eş-Şebrâvî'nin kasidelerindeki intiha bölümleri çoğunlukla, yukarıdaki şartların birini veya birkaçını taşımaktadır. Genelde Ehli Beyt'i ve tarikat büyüklerini medih, onlarla tevessül ve istiğâsede bulunma şiirlerinin ve bazı mersiyelerinin Peygamberimiz (s.a.v.)'e salât-ü selamla ve dua ile sonlandırıldığı görülmektedir. Bu durum şiirin konusuyla bir insicam oluşturmaktadır.

Şair Ehli Beyt'i methederek istiğâsede bulunduğu şiirlerini genelde övgü dua, salât-ü selam, tazarru ve niyazla bitirmektedir. Örneğin Hz. Hüseyin'i methettiği bir şiirini dua ve salât-ü selamla bitirmiş, istiğâse konusuna uygun bir şekilde sonlandırmıştır:¹¹⁰[Haffif]

¹⁰⁷ Bir örnek için bkz. Kılânî, *el-Edebu'l-Mısrî*, s. 98.

¹⁰⁸ el-Kayrevânî, *el-'Umde*, I, 239.

¹⁰⁹ el-Karâtaccennî, *Minhâcu'l-Bulegâ*, s. 306; Bekkâr, *Binâu'l-Kasîde*, s. 229.

¹¹⁰ eş-Şebrâvî, *Dîvân*, s. 23.

يَا إِلَهِي عَلَيَّ صَلِّ وَسَلِّمْ   مَا بَدَا كَوَكَبٌ وَصَوَّتْ زَعْدٌ

*İlahi! Ona salât ve selam eyle, yıldızlar görünüp
gök gürlendiği müddetçe.*

Bir başka istigase şiirini ise konuya uygun bir biçimde Ehli Beyt'i methederek bitirmektedir:¹¹¹[Hâfif]

كَمْ شَرِيفٍ تَرَاهُ فِي السَّلْمِ بَدْرًا   وَتَرَاهُ فِي الْحَرْبِ لَيْثًا غَيْرًا

*Nice şerefliiler vardır ki, sen onları barışta bir dolunay
olarak görürsün. Savaşta ise hamiyetli bir aslan olarak
görürsün.*

هُمْ مُلُوكٌ عَلَى الْمُلُوكِ جَمِيعًا   رَفَعَتْ هَاشِمِيَّةٌ لَنْ تَبُورًا¹¹²

*Meliktir onlar bütün melikler üzerinde. Ebediyen
Hâşimîler'e mensup yüceliktirler.*

Bu beyitlerde teşbih sanatı kullanılarak Ehli Beyt dolunaya, aslana ve krallara benzetilmiştir.

Şair şerifleri methettiği bir şiirinde onları övmenin kendisine düşmediğini ve onlara beslediği sevgi ile kurtulacağını ümit ettiğini söyleyerek methiyeye uygun bir hatime söylemiştir:¹¹³[Basîl]

وَكَيْفَ أَمَدَحُكُمْ وَاللَّهُ يَمْدَحُكُمْ   مَدْحًا مَدَا الدَّهْرِ يُتْلَى ذِكْرُهُ أَبَدًا

*Nasıl överim ben sizi? Allah sizi öyle bir övmüş ki çağlar
boyu ebediyen okunmaktadır onun zikri.*

لَكِنَّ غَايَةَ أَمْرِي إِنِّي رَجُلٌ   بِحُبِّ آلِ النَّبِيِّ أَرْجُو النَّجَاةَ غَدًا

*Fakat son arzum şudur ki ben Âl-i Nebi'yi (sallallahu
aleyhi ve sellem) seven biriyim, yarın bununla kurtuluş ümit
ediyorum.*

¹¹¹eş-Şebrâvî, *Dîvân*, s. 36, 37.

¹¹²تَبُورٌ ifadesi Fâtir suresi, 29. ayetten iktibâs edilmiştir.

¹¹³eş-Şebrâvî, *Dîvân*, s. 22.

SONUÇ

Şair, medih temalı şiirlerinde başta Peygamberimiz (s.a.v.)'i, Hz. Ebubekir neslini ve hassaten Hz. Hüseyin ve Ehli Beyt'i methetmiştir. 'Aleviyye şiir ekolüne mensup olan şairin Ehli Beyt sevgisi yüksek düzeyde ve coşkuludur. Ehli Beyt methiyelerinde tevessül, istiğâse, dua ve niyaz gibi dinî temalarla örülmüş yer yer mübalağalı ifadeler dikkat çekmektedir.

Şairin dinî içerikli şiirlerinde içerik genelde şöyle bir tablodur: Şair din büyüğünün huzurunda perişan ve elinden tutulması gereken bir vaziyette, muhataptan medet ummaktadır. Bu durum yukarıda geçtiği gibi tevessül ve istiğâse kavramları ile anlatılmaktadır. Şairin, şiirleriyle, kendisinden istiğâse ve tevessülde bulunduğu kişiler Hz. Peygamber (s.a.v.) ve torunu Hz. Hüseyin'dir.

eş-Şebrâvî hem âlim hem de edebiyatçı olarak talebelerini ve kendisinden sonrakileri etkilemiş, edebî soluğu kendisinden sonra Mısır'da Mahmûd Sami Paşa el-Bârûdî (ö. 1904) gibi şairlerde yeniden hayat bulmuştur. Şiirlerinin genelinde ince ve duygusal bir üslûp hâkimdir. Ayrıca şiirlerinin bir kısmı halk ve sanat çevreleri tarafından bestelenmiştir. Böylece şair Mısır'ın kültür ve edebiyatına mâl olmuş, bazı şiirleri dillerde terennüm edile gelmiştir. Belki de bir şairin başarılı olduğunun en güzel kanıtı, ürünleriyle halkın dilinde, gönlünde ve zihninde yer tutması sebebiyle unutulmaması ve tarihin derinliklerinde kalmamasıdır.

Kaside yapısında şair geleneksel yapıyı nispeten korumuştur. Bu yapının uygulandığı şiirlerde kasidenin giriş, sonuç vb. bölümlerinde muhatapları şiiri okumaya ya da dinlemeye motive edici ifadeler yer verilmiştir. Şiirlerin muhtevasına göre uygun kelimeler ve cümle yapıları seçilerek dinleyiciler şiirin atmosferine çekilmişlerdir.

Beyânî üsluplardan ve Bedî'î sanatlardan yararlanarak şiirini daha etkileyici ve ifadelerini daha güçlü hale getiren şairin şiirlerinin dokusunun kaliteli olduğu çağdaş araştırmacılar tarafından da ifade edilen bir hakikattir.

KAYNAKÇA

Abdülcevâd Şâbir İsmail, *Devru'l-Ezheri's-Siyasî fî Mısr ibbâne'l-Hukmi'l-Uşmânî*, Mektebetu Vehbe, 1. b. Kahire, 1996.

Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyetu'l-Ârifin Esmâu'l-Müellifin ve Âşâru'l-Muşannifin*, Behiyye Matbaası (Maarif Vekâleti desteğiyle), İstanbul, 1951.

-----, *Îdâhu'l-Meknûn fi'z-Zeyli 'ala Keşfi'z-Zunûn 'an Esâmi'l-Kutubi ve'l-Funûn*, Behiyye Matbaası (Maarif Vekâleti desteğiyle), İstanbul, 1945.

Bekkâr, Yusuf Hüseyn, *Binâu'l-Kasîde fi'n-Nakdi'l-'Arabiyyi'l-Kadîm fi Dav'i'n-Nakdi'l-Hadîs*, Dâru'l-Endelûs, 2. b. Beyrût, 1982.

el-Beyhakî, Ahmed b. Hüseyin, *Menâkıbu's-Şâfi'i*, thk. Seyyid Ahmed Sakr, Dâru't-Turâs, 1. b. Kahire, 1970.

Brockelmann, Carl, *Geschichte der Arabischen Litteratur (GAL)*, Leiden, 1943.

-----, *GAL (Supplementband)*, Leiden, 1934.

Buzpınar, Ş. Tufan, "Nakîbüleşraf", *DİA*, XXXII, 322-324, İstanbul, 2006.

Ceviz, Nurettin, *Osmanlılar Dönemi'nde Mısır'da Arap Edebiyatı (1517-1798)*, Basılmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Erzurum, 2002.

el-Cebertî, Abdurrahman b. Hasen Burhanuddin, *Târîhu 'Acâibi'l-Âşâr fi't-Terâcim ve'l-Ahbâr*, Dâru'l-Kutubi'l-Mişiyye, Mısır, 1998.

Çağrı, Mustafa, "Şebrâvî", *DİA*, XXXVIII, 396, 397, İstanbul, 2010.

Demirayak, Kenan, *Arap Edebiyatı Tarihi Osmanlı Dönemi Mısır ve Biladu's-Şam Bölgesi 922-1217/1516-1802*, 1. Baskı, Fenomen yayıncılık, Erzurum, 2015.

-----, "Osmanlı Dönemi Arap Edebiyatında Tarih Düşürme Şiirleri Ya Da Şiirle Tarih Düşürme", *Şarkiyât Mecmuası*, sayı 25, İstanbul, 2014.

Dayf, Şevkî, *'Aşru'd-Duvel ve'l-İmârât Mısır(Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî)*, Dâru'l-Ma'ârif, 2. b. Kahire, 1990.

Durmuş, İsmail, "Methiye", *DİA*, XXIX, 406-408, İstanbul, 2004.

Elmalı, Hüseyin, "Kaside", *DİA*, XXIV, 562-564, İstanbul, 2001.

Emîl Bedî' Yakub, *el-Mu'cemu'l-Mufaşşal fi 'İlmi'l-'Arûdve'l-Kâfiye ve Funûni's-Şi'r*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1. Bs, Beyrût, 1991.

Eşref Fevzi Salih, *Şuyûhu'l-Ezher*, eş-Şeriketü'l-'Arabiyye li'n-Neşri ve't-Tevzî', tsz.

el-Ğureyrî, Sâmi, *Mukaddime (el-İthâf bi Hubbî'l-Eşrâf (eş-Şebrâvî))*, Dâru'l-Kutubi'l-İslâmî, 2002.

el-Habeşî, Abdullah Muhammed, *Câmi'ü's-Şurûhve'l-Havâşî (Mu'cem Şâmil li Esmâi'l-Kutubi'l-Meşrûha fi't-Turâsi'l-İslâmi ve Beyâni Şurûhihâ)*, el-Mecme'u's-Sekâfi, Ebu Zabî, 2004.

Ĥafâcî, Muhammed Abdulmun'im, *el-Ezher fî Elfi 'Âm*, Mektebetu'l-Külliyeti'l-Ezheriyye Kahire, 'Âlemü'l-Kutub Beyrût, 2. b. 1988.

-----, *el-Hayâtu'l-Edebiyye fî Mısr el-'Aşru'l-Memlûkî ve'l-'Usmânî*, Mektebetu'l-Külliyâtî'l-Ezheriyye, Kahire, 1984.

Hanna, Nelly, *Şekâfetu't-Tabakati'l-Vustâ fî Mısrâ'l-'Usmâniyye* (XVI-XVIII. yy.), çev. Raûf Abbâs, ed-Dâru'l-Mısrıyyetu'l-Lübnâniyye, 2004.

Heddâra, Muhammed Mustafa, *Dirâsât fî'l-Edebi'l-'Arabiyyi'l-Ĥadîs*, 1. b. Dâru'l-'Ulûmu'l-'Arabiyye, Beyrût, 1990.

Ĥusâm Muhammed Abdulmu'tî, *Şeyhu'l-Câmi'î'l-Ezher fi'l-'Aşri'l-'Usmânî*, 1538-1812, Mektebetu'l-İskenderiyye, İskenderiyye, 2015.

İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, Mektebetu'l-Me'ârif, Beyrut, 1992.

el-Ĥal'âvî, Mustafa b. Muhammed eş-Şafevî, *Safvetu'z-Zemân fî men Tevellâ 'alâ Mısr min Emîrin ve Sulţan*, thk. Muhammed Ömer Abdulaziz Ömer, Dâru'l-Marifeti'l-Cem'iyye, İskenderiyye, 2006.

Karabey, Turgut, "Tarih Düşürme", *DİA*, XL, 80-82, İstanbul, 2011.

el-Ĥartâcennî, Ebu'l-Ĥasen Ĥâzim, *Minhâcu'l-Bulegâ ve Sirâcu'l-Udebâ*, thk. Muhammed el-Habîb b. el-Hoca, 3. b. Dâru'l-Ĥarbi'l-İslâmî, Beyrût, tsz.

el-Ĥayrevânî, İbn Reşîk, *el-'Umde fî MeĤâsini's-Şi'ri ve Âdâbihî ve Nakdih*, thk. Muhammed Muhyiddin Abdülhamid, Dâru'l-Cîl, 5. b. Beyrût, 1981.

Ke'bâş, Fâris, *'Unvânu'l-Beyân ve Bustânu'l-Ezhân* (Abdullah eş-Şebrâvî), Mukaddime, 1. b. Dâru'l-Halîc, Ammân.

KehĤhâle, Ömer Rıza, *Mu'cemu'l-Müellifin Terâcimu Muşannifi'l-Kutubi'l-'Arabiyye*, Muessesetu'r-Risâle, 1. b. Beyrût, 1993.

el-Kettânî, AbdulĤay b. Abdulkebîr, *Fihrisu'l-Fehâris ve'l-Eşbât ve Mu'cemu'l-Me'âcim ve'l-Meşyahât ve'l-Muselselât*, thk. İhsân Abbas, Dâru'l-Ĥarbi'l-İslâmî, 2. b. Beyrût, 1982.

Kilânî, Muhammed Seyyid, *el-Edebu'l-Mısrî fî Zıllî'l-Ĥukmi'l-'Usmânî*, Dâru'l-Fercânî, Kahire, Trablus, Londra, 1984.

el-Mezîdî Ahmed Ferîd, (Muhakkik), *Menâihu'l-Elţâf fî Medâihî'l-Eşraf (Dîvânu's-Şebrâvî)*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrût, 2016.

Muhammed İsa Sâlihîyye, *el-Mu'cemu's-Şâmil li't-Turâsi'l-'Arabiyyi'l-Maţbû'*, Kahire, 1993.

el-Murâdî, Muhammed Halîl, *Silku'd-Durer fî A'yânî'l-Ķarnî's-Şâniye 'Aşer*, Dâru İbn Hazm, Beyrût, 1988.

Özkaya, Yücel, *XVIII. Yüzyıl'da Osmanlı Kurumları ve Osmanlı Toplum Yaşantısı*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1985.

Saîd Abdülfettâh Âşûr, "Ezher", *DİA*, X, 59-63, İstanbul, 1995.

Serkîs, Yusuf İlyân, *Mu'cemu'l-Maţbû'âtî'l-'Arabiyye ve'l-Mu'arrebbe*, Matbaatu Serkîs, Mısır, 1928.

eş-Şâfi'î, Muhammed b. İdris, *Dîvânü'l-İmâmi's-Şâfi'î (el-Cevheru'n-Nefîs fî Şi'ri'l-İmâmi Muhammed b. İdrîs)*, haz. Muhammed İbrahim Selim, Mektebetu İbn Sîna, Kahire, tsz.

eş-Şebrâvî, Abdullah b. Muhammed b. 'Âmir el-Ezherî, *(Dîvân) Menâihü'l-Elţâf fî Medâihî'l-Eşraf*, Bulak, Mısır, 1282/1866.

-----, *el-İthâf bi Ĥubbi'l-Eşraf*, thk. Sâmi el-Ĝureyrî, Dâru'l-Kutubi'l-İslâmî, 2002.

-----, *Şerhu's-Şadr bi Aĥbâri Ĝazveti Bedr* (Murâce'a ve Takdim: 'Aţıyye Mustafa), Keşîde, Mısır, 2010.

Şelebî, Ahmed, *Evdaĥu'l-İşârât fî men Veliye Mısrâ'l-Kâhirete mine'l-Vuzerâi ve'l-Bâşât*, (Sâvîrisu'bnu'l-Muĥaffa', *Târîĥu Mısr min Bidâyeti Ķarnî'l-Evvelî'l-Mîlâdî ĥattâ Nihâyeti'l-Ķarnî'l-İşrîn* (thk. Abdülaziz Cemaluddin, Mektebetu Medbûlî, 1. b. Kahire, 2006) isimli kitabının hâmişinde sadeleştirilerek IV, 166-1014), thk. Abdurrahim Abdurrahman Abdurrahim, Mektebetu'l-Hâncî, Kahire, 1978.

Toprak, M. Faruk , "Mersiye", *DİA*, XXIX, 215-217, Ankara, 2004.

Varol, M. Bahauddin, *Ehli Beyt*, Yediveren, 1. Bs. Konya, 2004.

Yavuz, Yusuf Şevki, "İstimdad", *DİA*, XXIII, 363-364, İstanbul, 2001.

-----, "Teveşşül", *DİA*, XLI, 6-8, İstanbul, 2012.

Yıldız, Musa, "Zecel", *DİA*, XLIV, 176-177, İstanbul, 2013.

ez-Zebîdî, Muhammed Murtaza el-Ĥuseynî, *Tâcu'l-'Arûs min Cevâhiri'l-Ķâmûs*, thk. Mustafa Ĥicâzî, Kuveyt, 1998.

Zeydân, Corcî, *Târîĥu Âdâbi'l-Luġati'l-'Arabiyye*, not. Şevki Ğayf, Dâru'l-Hilâl, Kahire, tsz.

-----, Osmanlı Mısırı, thk. Muhammed Harb, çev. Mustafa Özcan, Ark, 2015, İstanbul.

ez-Ziriklî, Hayreddin, *el-A'lâm li Eşheri'r-Ricâli ve'n-Nisâi mine'l-'Arabi ve'l-Musta'ribîne ve'l-Musteşrihîn*, Dâru'l-'İlmi li'l-Melâyîn, 15. Baskı, Beyrût, 2002.

عبد الله بن محمد الشبراوي (ت. 1171هـ/1758م) وأشعاره في آل بيت النبي

ملخص

يقصد بمفهوم أهل البيت آل النبي وخاصة سبطاه حسن وحسين رضي الله عنهما اللذان ينحدر منهما نسل رسول الله صلى الله عليه وسلم . يعتبر المسلمون أن أهل البيت مبارك ومحترم ، وذلك بأنهم سلالة رسول الله صلى الله عليه وسلم . والمسلمون يسعون لاحترامهم ومحبتهم التي يستحقونها عبر التاريخ . والعلماء يؤلفون في علوهم وعظمتهم وقيمتهم . وأما الأدباء فيمدحونهم في أبياتهم وأعمالهم الأدبية .

والشعراء الذين ينظمون الأشعار في آل بيت النبي كثيرون ، منهم عبد الله بن محمد الشبراوي . فهو ولد وترعرع في مصر في العهد العثماني وتأثر بالبيئة الأدبية تسمى العلوية . والشعراء الذين ينتمون إلى هذه البيئة كانوا يمدحون أهل البيت في أشعارهم وينظمون في حقهم .

مواضيع الأشعار في أهل البيت للشاعر الشبراوي مدح واستغاثة والتوسل . غالبا ما تكون هذه المواضيع في الشعر الديني .

في هذا البحث يدرس محتوى شعر الشبراوي في آل البيت وقيمته وبعض الأساليب الشكلية والمعنوية

الكلمات الدالة : أهل البيت ، عبد الله بن محمد الشبراوي ، شعر ، مدحية